

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Latvijas Universitāte, Prof., Dr.paed. Dainuvīte Blūma

Valsts SIA „Rīgas pārtikas ražotāju vidusskola”,
direktora vietniece, M.paed. Gunta Šmaukstele

1.modulis

Izglītības attīstības tendences 21. gs.

Materiāls izstrādāts

ESF Darbības programmas 2007. - 2013.gadam „Cilvēkresursi un nodarbinātība”
prioritātes 1.2. „Izglītība un prasmes”
pasākuma 1.2.1.„Profesionālās izglītības un vispārējo prasmju attīstība”
aktivitātes 1.2.1.2. „Vispārējo zināšanu un prasmju uzlabošana”
apakšaktivitātes 1.2.1.1.2. „Profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu
kompetences paaugstināšana”

Latvijas Universitātes realizētā projekta
„Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārīzglītojošo mācību priekšmetu pedagogu
kompetences paaugstināšana”

(Vienošanās Nr.2009/0274/1DP/1.2.1.1.2/09/IPIA/VIAA/003,
LU reģistrācijas Nr.ESS2009/88) īstenošanai.

Rīga, 2012

Anotācija

Metodiskajā materiālā iekļauts mūsdienu vispārējās un profesionālās izglītības mērķu un uzdevumu apskats, izvērtējot pozitīvās un negatīvās pieredzes un to seku ietekmi mūsdienās. Apskatīta izglītības loma sabiedrības attīstībā, globalizācijas pozitīvā un negatīvā ietekme uz profesionālo izglītību saistībā ar sabiedrības attīstību, mūžizglītības galvenie izaicinājumi. Izvērtētas profesionālās izglītības satura nākotnes prioritātes Latvijā saistībā ar profesionālās izglītības politikas attīstību Eiropas Savienībā, konkurētspējīgas izglītības satura un sistēmas izveidi. Apskatītas profesionālās izglītības attīstības perspektīvas saistībā ar darba tirgus attīstību un nākotnes vajadzībām.

Satura rādītājs

1. Izglītība un profesionālā izglītība nākotnei 21. gs. kontekstā Latvijā un ES.....	4
Uzdevumi	9
Jautājumi diskusijai.....	10
Izmantotā literatūra	11
2. Izglītība un panākumi	12
Uzdevumi	17
Jautājumi diskusijai.....	17
Izmantotā literatūra	19
3. Galvenās atšķirības starp biznesa uzņēmumu un izglītības iestādi	19
Uzdevums.....	24
Izmantotā literatūra	24
4. Izglītība kā politikas sastāvdaļa un izglītības pamatnostādnes 21. gadsimtā Eiropā un Latvijā	25
a. Starptautiskās vienošanās, kurās ietvertas pamatnostādnes izglītības nodrošināšanai	25
1) Apvienoto Nāciju Organizācija. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. 1948.gads.....	25
2) Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmais protokols. 1998.gads	26
3) Apvienoto Nāciju Organizācija. Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām. 1966.gads	26
4) Apvienoto Nāciju Organizācija. Konvencija par bērna tiesībām. 1989.gads	28
5) Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas ģenerālkonference. Konvencija pret diskrimināciju izglītībā. 1960.gads	29
6) Eiropas Parlaments, Padome un Komisija. Eiropas Pamattiesību harta. 2007.gads,.....	30
7) Eiropas komisija. „Eiropa 2020” Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei. 2010.gads	31
b. Latvijas Republikas dokumenti, kuros ietvertas pamatnostādnes izglītības nodrošināšanai	38
1) Latvijas Satversmes Sapulce. Latvijas Republikas Satversme. 1922.gads.....	38
2) LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Nacionālais attīstības plāns. 2006.gads	38
3) Latvijas Republikas Saeima. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam “Latvija 2030” 2010.gads.....	43
4) Ekonomikas ministrija Latvijas nacionālā reformu programma. 2011.gads	46
c. starptautisko un Latvijas izglītības sistēmas pamatprincipu attīstība	49
1) UNESCO. Globālā kustība “Izglītība visiem” 1990.gads	49
2) Eiropas savienības padome Darba programma "Izglītība un apmācība 2010". 2002.gads	50
3) Eiropas savienības padome. Programma "Izglītība un apmācība 2020". 2009.gads	52
4) Eiropas padome. Rezolūcija par atjauninātu Eiropas darba kārtību pieaugušo izglītībā 2011.gads	56
5) Eiropas profesionālas izglītības un apmācības ministru, Eiropas sociālo partneru un Eiropas Komisijas Brigas komunikē par ciešāku Eiropas sadarbību profesionālās izglītības un apmācības jomā laikposmam no 2011. gada līdz 2020.gadam. 2010.gads.....	57
5. Eiropas kvalitātes nodrošināšanas instruments profesionālajā izglītībā	60
Uzdevumi	62
Jautājumi diskusijai.....	62
Izmantotā literatūra	63

1. IZGLĪTĪBA UN PROFESIONĀLĀ IZGLĪTĪBA NĀKOTNEI 21. GS. KONTEKSTĀ LATVIJĀ UN ES

Latvijas Universitāte, Prof., Dr.paed. Dainuvīte Blūma, 2012.

Mūžmācīšanās izaicinājumi – modernās pasaules problēmu konfrontācijā.

Cēloņi pārmaiņām izglītībā ir meklējami plašākā sociālā kontekstā, kuras daļa ir arī izglītība. Pašreiz pasaulē notiek pāreja no modernas industriāli orientētas sabiedrības uz sabiedrību, kas orientēta uz informāciju un pakalpojumiem. Modernajai pasaulei raksturīga bija tās monolītiskā sistēma, neelastīgas struktūras, skaidra administratīvā un kontroles sistēma, pārāk mehānistiska pieeja, kas ietekmēja arī visus izglītības aspektus. Modernismu var raksturot ekonomiski, politiski un organizatoriski.

Ekonomiski izglītība bija pakļauta masu patēriņam: masveida ražošana, pieaugoša bagātība un ražošana, starptautisko tirgu iespējamība. Politiskais aspekts ietvēra regulēšanu pārāk daudzās dzīves jomās: patēriņa regulēšana, procentu likmju pieaugums, pārāk liela kontrole. Ieguldījumi izglītībā bija virzīti uz tehniski izglītota un fiziska vesela darbaspēka saglabāšanu. Organizatoriski šis periods raksturojās ar izteiktu birokrātiju, organizācijas dominēšanu pār indivīda brīvību, vajadzībām un sociālo dzīvi, redzesloka aprobežotību, neelastīgu lēmumu pieņemšanu, lineāru plānošanu, neatsaucību uz vajadzībām, cilvēku emociju nodošanu efektīvu, birokrātisku un hierarhisku vadības formu labā.

Pašreiz var vērot tendenci virzībai uz tā saukto pēcmodernismu, kura atslēgas vārdi ir pārmaiņu ātruma pieaugums, kultūru dažādība, tehnoloģiskais komplekss un sarežģītība, nacionālais nedrošums, neskaidrība par nākotnes attīstību. Pārmaiņas ir arī vērtībās un attieksmēs. Gan sabiedrībā, gan izglītībā ir daudz vairāk pretrunu nekā tas bija modernisma periodā. Lai atbildētu uz šīm izpausmēm ir ļoti nepieciešams elastīgums, ātras reaģēšanas spējas uz pārmaiņām, kontroles elastīgums, sadarbīga sabiedrība un saskaņas meklēšana.

Tas izvirza jaunus uzdevumus jebkuram cilvēkam, jebkurā profesijā, jebkura līmeņa un veida izglītībai, jebkurā dzīves jomā. Galvenā iespēja tikt galā ar šiem uzdevumiem ir pāreja no mācīšanas uz mūžmācīšanos, un, lai sekmīgi risinātu mūsdienu dzīves uzdevumus ir vajadzīgi ne tikai augsti kvalificēti profesionāļi, bet daudz kas vairāk. Faktiski ir jāveidojas citādai sabiedrībai ar citādām vērtībām, attieksmēm un kultūru. Tas prasa lielāku vērību veltīt dzīve/dzīvošanas prasmju attīstībai un personības pilnveidei. Arvien lielāka kļūst nepieciešamība pēc kopējām vērtībās katrā valstī un pārā valstīm. Lai to varētu sekmīgi īstenot, ir vajadzīgs katrā valstī rūpīgi izanalizēt, no kurienes mēs nākam, kas notiek šodien kas būtu jādara nākotnē. Lai labāk saprastu nepieciešamo pārmaiņu būtību, izaicinājumus un iespējamās attīstības virzienus, ir jāanalizē iepriekšējās pieredzes, to ietekmes uz cilvēkiem, dažādiem dzīves aspektiem.

„Baltā grāmata - Mācīšana un mācīšanās – ceļš uz izglītotu sabiedrību” (1995) ietver vadlīnijas iespējamai sabiedrības attīstībai un atbilstoši izglītībai, kas ļautu sekmīgi risināt ne tikai mūsdienu dzīves uzdevumus, bet arī paredzēt nākotnes iespējas un izaicinājumus. Šodien ir radusies situācija, kad katram indivīdam, vai viņš/viņa būtu jauns vai vecs, bērns, jauniešs vai pusmūža vecuma, akadēmiķis vai vienkāršas profesijas strādnieks ir iespējamība atrasties situācijā, kad ir jāpiemērojas jaunai situācijai objektīvu cēloņu dēļ:

- jāmeklē un jāatrod jauns darbs;
- jāmeklē un jāmacās jaunai profesijai;
- jātiek galā ar jaunām prasībām savā profesijā jaunu profesionālu kompetenču veidošanā.

Šodienas situāciju raksturo globāla internacionalizācija, globāla tehnoloģiska attīstība un parādības, informācijas pieejamības paplašināšanās, pārmaiņas darba organizācijā un katram darbam atbilstošajās kompetencēs. Tādēļ ir nepieciešams ne tikai nepārtraukti mācīties, bet arī veidot jaunas zināšanas, apgūt jaunas prasmes un pielāgoties jaunām citādām situācijām.

Būtiskākā pārmaiņa mūsdienu sabiedrībā ir pāreja no sabiedrības, kuru māca uz sabiedrību, kura mācās. Izglītībā tas nozīmē pāreju:

mācīt	mācīties
no veidot kādu	uz pašam pilnveidoties
attīstīt	attīstīties

t.i. no pedagoga kurš māca uz audzēkņiem, kuri mācās.

Šajā sakarībā ir jāatrod atbildes uz jautājumiem, kas ir svarīgāk: iemācīties informāciju atstāstīt vai spēt to pielietot? Mācīties tikai to, kas ir uzdots, vai meklēt zināšanas? Kas ir galvenais : skolā iegūtās zināšanas kā pašmērķis vai prasme tā patstāvīgi papildināt visa mūža garumā? Zināšanu atstāstīšana vai prasme tās pielietot? Kā un kad skolēni un audzēkņi to iemācīsies un sapratīs?

Izglītība šodien ir katra indivīda, tautas, valsts un pat civilizācijas izdzīvošanas līdzeklis. Un ne tikai. Izglītības loma parādās arī kā līdzeklī apzināties pašam sevi, piederības izjūtas veidošanās, izprast savu izaugsmi un pilnveidi, realizēt sevi. Nevar būt tikai viens modelis visu dzīves problēmu risināšanai, kā tas bija vecajā izglītības sistēmā. Šodien un nākotnē katram būs jāspēj izmantot katru iespēju bagātināt sevi un sabiedrību neatkarīgi no savas iepriekšējās izglītības pieredzes. Tādēļ arī ir tik svarīgi zināt, kāda izglītība ir vajadzīga, lai tā pilnvērtīgi varētu pildīt savas funkcijas un lomas. Izglītībā viss sākas un ir atkarīgs no izvirzītajiem mērķiem:

„ Būtiskākais izglītības un profesionālās izglītības pamatmērķis ir personības attīstība, sekmīga integrēšanās Eiropas sabiedrībā caur kopīgu vērtību un attieksmju veidošanu, caur kultūras mantojuma apgūšanu un savas pašpaļāvības veidošanu Mūžmācīšanās sistēmā, cilvēki iziet un atkal atgriežas formālajā izglītībā dažādos savas dzīves posmos” (Baltā grāmata,1995,16). Profesijas, kas tradicionāli maz mainījās laika gaitā cilvēka profesionālās dzīves laikā, tagad mainās strauji un bieži. Tāpat mainās arī profesiju un prasmju dažādība. Kvalifikācijas, ko cilvēks iegūst 20 gadu vecumā, būs novecojušas vai izzudušas pēc 30-40 gadiem, kad cilvēks joprojām būs darbspējīgā vecumā.

Izglītības būtībai un lomai kā problēmai tiek pievērsta pārāk maza uzmanība. Mūsdienās dominē tendence prasīt, lai visas sabiedrības problēmas tiek atrisinātas ar ekonomiskiem līdzekļiem. Nedz ekonomika, nedz izglītība katra par sevi nevar nodrošināt cilvēka pilnvērtīgu dzīvi un labklājību. To var tikai abas kopā.

Mūsdienu darba dzīve raksturojas ar profesiju internacionalizēšanos, globālās tehnoloģijas attīstību, informācijas pieejamības paplašināšanos, citādu darba organizāciju, citādām prasmēm un kompetencēm. Lai šādai dzīvei piemērotos jāveido spēja piemērot jebkurā laikā gūtās zināšanas, papildinot tās ar jaunām, visdažādākajās dzīve un darba situācijās. Tam ir nepieciešama izglītība kā bāze izglītības plašākajā izpratnē, jo tikai cilvēks ar plašām vispārīgām pamatzināšanām, prasmēm un attieksmēm spēs piemēroties izmaiņām un izmantot reālās dzīves izaicinājumus. Tas attiecas uz visām izglītības jomām un līmeņiem, tai skaitā arī uz profesionālo izglītību. Tas nozīmē, ka no vienas puses izglītībai jābūt atvērtai pret darba pasauli, bet no otras puses profesionālajai izglītībai jābūt plašai un atvērtai, tai katrā jomā jādod skolēniem/audzēkņiem iespējas apgūt tādas zināšanas un prasmes, kuras palīdzētu speciālistiem vieglāk mainīt darba jomu objektīvu apstākļu dēļ. Tādēļ viens no ilgtermiņīgās izglītības pamatuzdevumiem kā vispārējā tā profesionālajā izglītībā ir koncentrēt uzmanību uz vispusīgu zināšanu apguvi. Tajā pat laikā „izglītības pamatmisija ir palīdzēt ikvienam attīstīt viņa paša potenciālu un kļūt par pilnvērtīgu cilvēku, nevis ekonomikas kalpībā esošu darba mehānismu; zināšanu un praktisko iemaņu apguvei jānotiek vienlaicīgi ar rakstura veidošanos, redzesloka paplašināšanos un sava pienākuma apzināšanos pret sabiedrību”. (Baltā grāmata, 1995, 22).

Vēl vairāk, jebkuras izglītības rezultātā cilvēkam būs nepieciešamas spējas tikt galā ar mūsdienu galvenajām problēmām, ko rada aizvien pieaugušais globalizācijas ātrums, kura rezultātā pasaulē, no kuras arī mēs neesam izolēti, pieaug gan pozitīvas ietekmes, gan negatīvās. Pie pozitīvajām var minēt:

- starptautiskās sadarbības iespējas;

- kopīgi projekti, uzņēmumi;
- dažādu starptautisku pieredžu bagātināšanās;
- tehnoloģisku risinājumu izplatīšanās;
- inovāciju straujāka ieviešana;
- darba tirgus paplašināšanās.
- Tajā pat laikā globalizācija nes līdzīgi virkni negatīvu parādību:
- nostiprinās vērtību krīze;
- pieaug agresivitāte;
- pieaug IT dominēšana pār personības lomu;
- izplatās dažādas atkarības;
- pieaug galēja nacionālisma izpausmes;
- ir apdraudēta vides ilgtspējība;
- pieaug sociālā nevienlīdzība.

Nemot vērā, ka mūsdienu apstākļos pieaug dažādu pretrunīgu parādību aktualizēšanās, katram ir vajadzīgas prasmes un īpašības šajās pretrunās atrast sevi un spēju vadīt visas savas dzīves jomas: darbā, ģimenē, sabiedrība un savas personības pilnveidē. Izglītības kvalitātes visplašākajā nozīmē var bremsēt negatīvās ietekmes, bet nevar apturēt pārmaiņas, nedz arī pagriezt vēsturi atpakaļ. Tādēļ papildus saviem tiešajiem uzdevumiem palīdzēt skolēniem/ audzēkņiem iemācīties risināt nākotnes problēmas un pretrunas:

- konfliktus starp globālismu un nacionālismu;
- tehnoloģiju dominēšanas tendenci pār personību;
- atsvešināšanos starp politiskajām partijām, reliģijām, morāles kodiem;
- nepieciešamību piemēroties pārmaiņām un nestabilitātei;
- vērtību krīzes situāciju.

Mūsdienās vairāk nekā jebkad agrāk ir svarīgi apzināties skolēnu/audzēkņu vajadzības šajā mainīgajā pasaulē. Tādēļ kā caurviju aspekti visā izglītībā un arī profesionālajā izglītībā svarīgu nozīmi iegūst:

- radošuma un kritiskās domāšanas veidošanās;
- pozitīvas attieksmes veidošanās pret dabas vides saglabāšanu;
- saskarsmes prasmju veidošanās;
- humānisma nostiprināšanās;
- lēmumu pieņemšanas un problēmu risināšanas prasmju veidošanās;
- vērtību un kultūras apzināšanās kā to radītājiem, ne tik kā patērētājiem.

Līdz ar to priekšplānā izvirzās vairāki uzdevumi. Pirmkārt, lai prastu dzīvot demokrātiskā sabiedrībā, ir jāveicina sociālā integrācija, jeb prasme dzīvot un sadzīvot sabiedrībā, darbā, ģimenē. Otrkārt, katram ir jāapgūst virkne jaunu īpašību un prasmju – spēja būt elastīgam, sadarboties komandā, virzīt savu pilnveidošanos, uzņēmība, spēja riskēt. Treškārt, ir jāapgūst un jāiedzīvina virkne jaunu jēdzienu – starpdisciplinārs radošums, atbildības un radošuma ētika, profesionāla atbildība.

Viennozīmīgi augsti kvalificētu speciālistu jebkurā jomā raksturo augsts profesionālisms, augsts vispārējais kultūras līmenis, patstāvīga domāšana un atvērtība pārmaiņām.

Bez tam, domājot par darba tirgus attīstību un izglītības iespējām uz to reaģēt, ir svarīgi apzināties prasības profesionālo kvalifikāciju līmeņus. Vairāki Eiropas līmeņa pētījumu rezultāti apliecina (CEDEFOP, 2010), ka jau tuvā nākotnē vēl vairāk samazināsies darba iespējas cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni un jebkurā profesijā pieaugs prasības profesionālisma līmenim. Tajā pat laikā nestabilāka kļūs cilvēkiem ar vidēja līmeņa profesionālo izglītību: neturpinot profesionālo pilnveidi var kļūt par zema līmeņa speciālistu un otrādi. Pati profesiju būtība prasīs augstāka līmeņa zināšanas, prasmes un kompetences.

Uzdevumi

1. Pārdomāt savu viedokli par 3 diskusijas jautājumiem savas izglītības iestādes kontekstā.

2. Pārdomāt diskusijas jautājumus un izveidot domu karti par aktuālākajiem nepieciešamajiem pasākumiem audzēkņu personības pilnveidē.

Jautājumi diskusijai

1. Kādas ir modernās dzīves problēmas?
2. Kāpēc vajadzīga mūžmācīšanās?
3. Kas jaunatnei ir vajadzīgs, lai risinātu nākotnes izaicinājumus?
4. Kā pedagogi var palīdzēt audzēkņiem attīstīt izpratni par mūžmācīšanos veiksmīgai dzīvei labi funkcionējošā sabiedrībā?
5. Kādi ir citu ieinteresēto pušu pienākumi mūžmācīšanās procesa veicināšanai?
6. Kādas varētu būt 21. gadsimta vajadzības?
7. Kā te var palīdzēt izglītība?
8. Kādas ir atšķirības starp 20.gs. un 21.gs. klasēm?
9. Kādas prasmes būs vajadzīgas nākotnē?
10. Kāda ir profesionālās izglītības iestādes misija šajā situācijā?
11. Kādas ir jaunatnes vajadzības un intereses?
12. Kādas izglītības satura jomas būs prioritāras?
13. Kādi ir profesionālās izglītības attīstības nākotnes scenāriji?
14. Kā veidosies nākotnes profesionālās izglītības programmas? Saturs?
15. Kādas būs pedagogu lomas un uzdevumi?
16. Kādu vietu ieņems tehnoloģijas?
17. Kādā sabiedrībā Jūs vēlētos dzīvot?
18. Kā šādas sabiedrības veidošanos ietekmēs profesionālā izglītība?
19. Kādi izaicinājumi būs jārisina izglītībai?
20. Kas būs svarīgāks – zināšanas vai vērtības?
21. Kādas būs valsts kopējās vērtības?
22. Vai būs kopējas vērtības pāri valstīm?
23. Vai labāka izglītība palīdzēs veidoties labākai sabiedrībai?

24. Kāda būs profesionālās izglītības loma sabiedrības attīstībā?

25. Kā sabiedrība ietekmēs izglītību?

Izmantotā literatūra

1. Baltā grāmata. (1995/1998) .Mācīšana un mācīšanās – ceļš uz izglītotu sabiedrību. Eiropas Komisija.

2. ELTE – European Leaders' Training in Education. (2010) Ed.S.Kiefer, Trauner Druck, Linz.

3. CEDEFOP (2010) Skills Supply and Demand in Europe. Medium-term forecast up to 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

2. IZGLĪTĪBA UN PANĀKUMI

Latvijas Universitāte, Prof., Dr.paed. Dainuvīte Blūma, 2012.

Skolas ir galvenais visu izglītības sistēmu pamats. Tās ievērojami ietekmē nākotni, dodot iespēju jaunajai paaudzei iegūt izglītību, sagatavoties dzīvei un gūt tajā panākumus. Sakarā ar straujajām pārmaiņām visās dzīves jomās jāmainās arī skolām, lai tās piemērotos sabiedrības vajadzībām. Pats svarīgākais skolu uzdevums ir izvirzīt izglītības mērķus, strādāt, lai tos īstenotu. Galvenā loma skolā ir tās direktoram, vietniekiem, pedagogiem. Vēl vairāk: jebkuras skolas atslēga uz panākumiem un izglītības kvalitāti ir tās administrācijas un pedagogu profesionalitāte.

Tajā pat laikā tradicionāli skolu un izglītības kvalitāte tiek analizēta ārpus konteksta pat īsti neapzinoties jēdziena „izglītība” būtību. Tas ir vispārpieņemts, ka izglītības kvalitāte jebkura līmeņa izglītības iestādē var noteikt, galvenokārt, tikai izmērāmos rādītājos. Tomēr ir acīmredzams, ka cilvēka veiksmi un sasniegumus darbā un dzīvē ietekmē kvalitātes, kuras veidojās vai neveidojās izglītības procesā un tādējādi var runāt par redzamo jeb formālo un slēpto jeb nerakstīto izglītības programmu. Tādēļ ir nepieciešams noteikt papildus kritērijus kā izmērāmos tā neizmērāmos, paplašinot „izglītības” jēdziena saturu un izglītības perspektīvo attīstību, lai tā pēc būtības dotu nepieciešamo ieguldījumu cilvēka dzīves kvalitātes pilnveidē. Tas ir par maz, ja cilvēka panākumu un dzīves kvalitātes pilnveidei uzmanību pievērš tikai pieaugušo izglītība un mūžmācīšanās. Tādējādi, katras izglītības iestādes vadītājam ir svarīgi apzināties, ko audzēkņi var mācoties iegūt, lai viņu dzīve būtu veiksmīga. Līdz ar to jo aktuālāks kļūst jautājums par izglītības būtību un kādai tai jābūt, lai tā būtu panākumu atslēga jēgpilnai dzīvei, neatkarīgi no ieņemamā amata un profesijas.

Īpaši svarīgi tas kļūst apstākļos, kad darba tirgus pieprasa aizvien augstāku izglītības kvalitāti, ne tikai lai speciālisti sekmīgi risinātu šodienas problēmas un

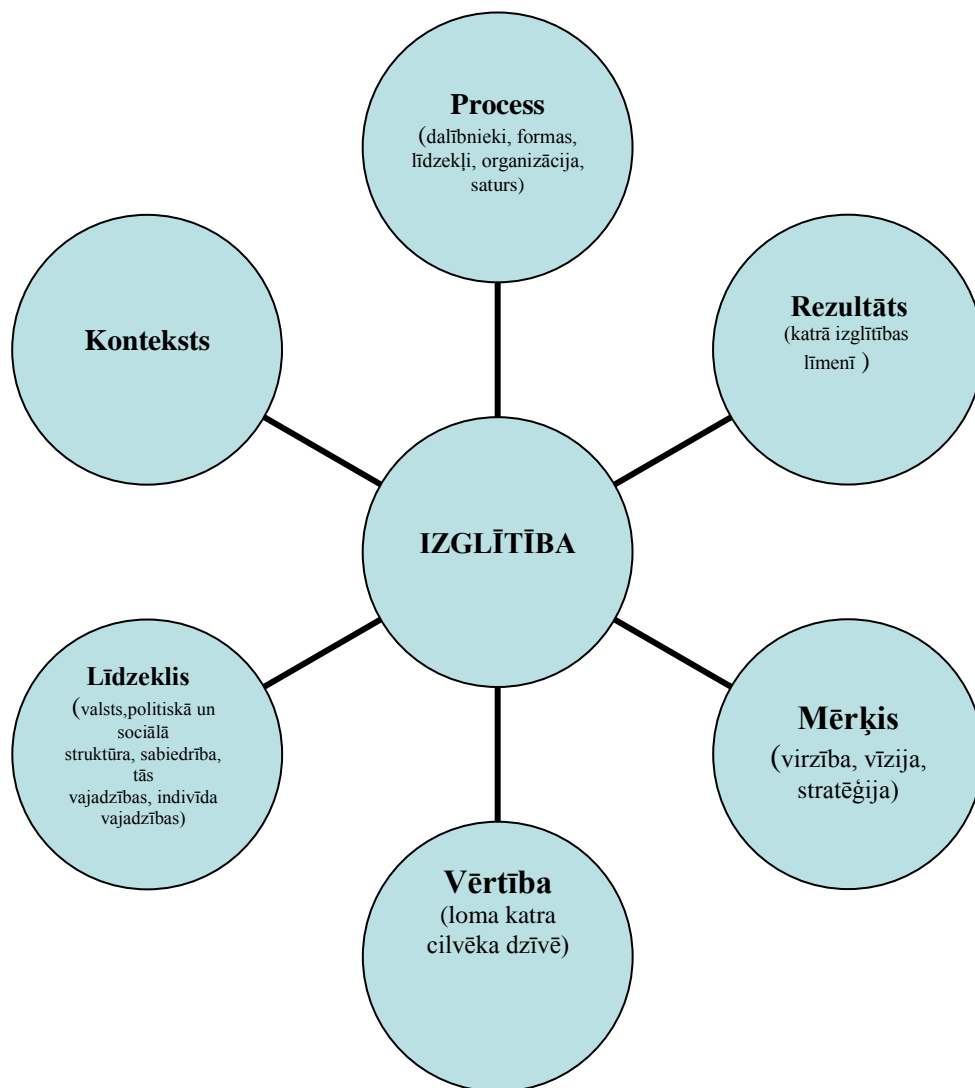
uzdevumus, bet arī būtu gatavi to darīt nākotnē. No tā, kā skolu vadītāji izpratīs izglītības būtību ir atkarīgs audzēkņu izglītības līmenis, gatavība dzīvei un dzīves kvalitāte.

Katra izglītības iestāde veido savu izglītības filozofiju, misiju, kultūru, vērtības, izpratni par dzīves jēgu un kvalitāti. Tādēļ, jo sarežģītāka ir situācija, kad katram ir sava izpratne par to, kas ir izglītība, kas ir laba izglītība un kas tad īsti cilvēkam jāapgūst izglītības procesā skolā. Ir jāatrod atbildes uz jautājumiem, kāda izglītība ir vajadzīga šodien, lai tā spētu palīdzēt dzīvot arī nākotnē, risināt vēl nezināmas problēmas un situācijas. Tikpat svarīgi ir izprast, vai izglītības iestādē iegūtās zināšanas un prasmes ir viss, kas vajadzīgs sekmīgai dzīvei, vai veiksmi dzīvē nodrošina izglītības iestādē iegūtās atzīmes, kas ir veiksmē, vai visiem ir vajadzīga vienāda izglītība, vienādas programmas, kas īsti ir izglītības kvalitāte un kā to mērīt, vai to vispār var izmērīt, vai var izmērīt dzīves kvalitāti, u.c. Acīmredzot, ir jānosaka papildus kvalitātes kritēriju, kas ietvertu kā izmērāmus tā neizmērāmus rādītājus. Tas ir iespējams tikai apzinoties izglītības satura būtību, tās nākotnes attīstību mūžmācīšanās, sociālā konstruktīvisma un ikkatra cilvēka dzīves kvalitātes kontekstā.

Runājot par izglītības būtību jāņem vērā divi aspekti:

- izglītības lomas un nozīme sabiedrībā un katram indivīdam;
- izglītības saturs.

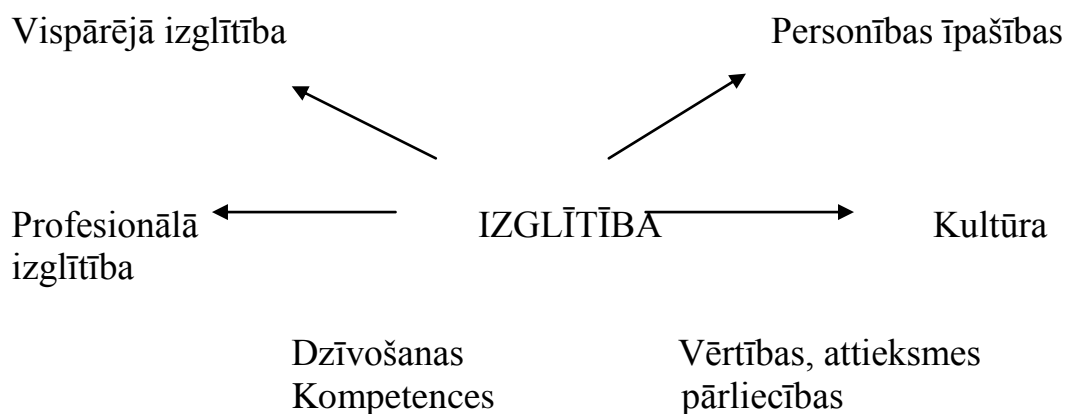
Mūsdienu kontekstā izglītībai ir vairākas nozīmīgas lomas – izglītība kā mērķis, process, rezultāti, līdzeklis, vērtība. Katrai lomai ir sava nozīme katrā konkrētā situācijā dažādās sabiedrībās, dažādās valstīs. Katras lomas nozīmīgums ir atkarīgs no valsts sistēmas, politiskās un sociālās struktūras, pagātnes pieredzes, nākotnes vīzijām, sabiedrības un indivīdu vajadzībām (skat. 1. zīm.).

1. zīmējums Izglītības lomas.

Tradicionāli ar izglītības saturu tiek saprastas skolas mācību priekšmetu zināšanas un prasmes. Tas ir saprotami, jo gan zināšanas, gan prasmes ir viegli izmērāmi, saskatāmi un tiek iegūta zināma sasnieguma izjūta jeb rezultāts. Jēdziena „izglītība” satura izpratne lielā mērā ir atkarīga no katra izpratnes par dzīves kvalitāti un indivīda identitāti konkrētā situācijā konkrētā sabiedrībā. Pievēršot uzmanību pārmaiņu ātrumam un raksturam mūsdienās un paredzamā nākotnē, ir skaidrs, ka izglītība ir daudz kas vairāk par intelektuālajām prasmēm, zināšanām un prasmēm vispārējos un profesionālajos priekšmetos kā to tradicionāli ir pieņemts uzskatīt. Pie tam, diemžēl, tām ir maz saistības ar veiksmi

dzīvē – darbā, ģimenē, sabiedrībā, karjerā. Tādēļ, visaptveroši raksturojot izglītības saturu plašākā nozīmē, tajā bez vispārējām un profesionālajām zināšanām un prasmēm ir jāietver arī dzīves/dzīvošanas kompetences, vērtības, pārlicības un attieksmes, kultūras aspekti, personības īpašības.

Zīm. 2. Galvenie izglītības satura elementi.

Parasti izglītības iestāžu tradicionālajās izglītības programmās mērķi tiek izvirzīti attiecībā uz priekšmetos un kursos apgūtajām zināšanām un prasmēm. Katra izglītības satura elementa izpratne ir atkarīga no katras valsts izglītības konteksta. Pēc S.E.Fjelda (1995) domām vissvarīgākā izglītības satura daļa ir dzīves/dzīvošanas kompetences. Viņš uzskata, ka ir četras galvenās kompetences, kas nosaka dzīves kvalitāti:

- mācīšanās kompetence – spēja atrast informāciju, iegūt zināšanas un veidot prasmes;
- sociālā kompetence – spēja sadarboties, risināt konfliktus un veidot sekmīgu komunikāciju;
- metodoloģiskā kompetence – spēja analizēt nepazīstamas situācijas, pielietot teorētiskās un praktiskās zināšanas un prasmes to risināšanā;
- priekšmeta kompetence – prasme mācīties atsevišķus priekšmetus un to jomas.

Ejelds šīs kompetences sauc par darbības kompetencēm, bet tās veido vienu veselumu un tikai tad, kad apgūtas visas un indivīdam piemīt dziļas zināšanas, pozitīva attieksme un vēlēšanās tās izmantot.

Ir acīmredzams, ka mūsdienu sarežģītajā pasaulē un neskaidrībā par iespējamībām nākotnē ar šīm kompetencēm vairs nepietiek. Y.C.Chengs (2000) uzskata, ka papildus jau iepriekšminētās dzīves kompetences jāpapildina ar:

- tehnoloģiskajām kompetencēm – spēju domāt, rīkoties un pārvaldīt dažāda veida tehnoloģijas;
- ekonomiskās kompetences – spēja domāt, rīkoties un ekonomiski vadīt resursus;
- politiskā kompetence – spēja politiski rīkoties kā šaurā jomā (ģimenē), gan arī plašā jomā (darba vietā, sabiedrības aktivitātēs, dažāda līmeņa vēlēšanās).
- kultūras kompetence – spēja domāt, rīkoties kulturāli, it īpaši sarežģītās starpkultūru situācijās, veidot jaunas vērtības. Šis saturs gan būtu papildināms ar kultūras mantojuma apzināšanu mākslā, mūzikā, literatūrā, arhitektūrā, spēju veidot savu kultūru, it īpaši uzvedības kultūru, attiecību, attieksmju, valodas kultūru. Tādēļ arī kultūra ir izdalīta atsevišķi izglītības saturā, lai gan šis aspekts vijas cauri visiem izglītības satura elementiem, jo kultūras izpratne un rīcība ir ļoti ietekmīgs aspekts cilvēka uzvedībā un attiecībās mūsdienās.

Tomēr šis uzskaitījums ir jāpapildina ar vēl vienu kompetenču jomu, kas pēdējā laikā kļūst arvien nozīmīgāka un faktiski ir pamatā daudzu citu kompetenču un personības īpašību attīstībai un pilnveidei, proti, emocionālā inteliģence (Goulmens, 2001). Šī kompetence ietver vairākus aspektus – spēju saprast savas emocijas, vadīt savas emocijas, veidot savu iekšējo motivāciju, saprast citu emocijas (empātija) un veidot savas attiecības ar citiem un starp citiem.

Ne mazāk svarīgs izglītības satura elements ir vērtību sistēmas veidošanās. Pasaule ir ļoti daudzveidīga un tas attiecas uz visām dzīves jomām. Lai pasaule varētu pastāvēt, ir svarīgi veidot kopīgu vērtību izpratni pāri kontinentiem,

valstīm, sabiedrībām, kultūrām, indivīdiem. Izglītība ir īpaši atbildīga par vides radīšanu vērtību veidošanai visas klasēs, grupās it īpaši situācijā, kad ir aizvien grūtāk pat mazās sabiedrības daļās atrast kopīgas vērtības, nemaz nerunājot par valstīm, vai valstu grupām. Tas ir skaidri redzams paskatoties uz asiem konfliktiem starp reliģijām, politikām, dažādām cilvēku grupām. Tādēļ jo svarīgāk ir nonākt pie kopīgām izpratnēm par būtiskākajām pamatvērtībām šodien un nākotnei, tajā pat laikā palīdzot audzēkņiem izprast vērtību lomu un nozīmi, kā arī apzināties katra cilvēka atbildību par pasauli, kurā mēs dzīvojam. Izglītības process var dot lielu ieguldījumu vērtību veidošanā, radot atbilstošu mācību vidi.

Izglītības mērķiem un saturam jāņem vērā audzēkņu un sabiedrības nākotnes vajadzības un izglītība jāveido tāda, kurai piemīt ilgtspējīga nozīme sabiedrības attīstībā un cilvēku dzīvē. No izglītības jēdziena izpratnes ir atkarīgs viedoklis par izglītības kvalitāti, tās efektivitāti. Var teikt, ka izglītības efektivitāte būs redzama izglītības spējai piedāvāt audzēkņiem iespēju izglītoties visās izglītības satura jomās un pilnveidot sevi kā vispusīgu personību, kas spējīga sasniegt panākumus un veiksmi.

Uzdevumi

1. Saranžējiet diskusiju jautājumus svarīguma secībā attiecībā uz situāciju Jūsu vadītajā izglītības iestādē.
2. Sašķirojiet jautājumus, kas būtiski izglītības iestādes vadītājam un vadītāja vietniekam.
3. Izvēlieties 2 no diskusiju jautājumiem un pārdomājiet savu risinājumu.

Jautājumi diskusijai

1. Kas ir izglītība Jūsu vadītajā izglītības iestādē šaurā nozīmē? Plašākā nozīmē?
2. Kā tas saskan ar Latvijas izglītības Likumu un citiem Normatīvajiem aktiem un dokumentiem, kas reglamentē Jūsu iestādes darbību?

3. Kā tiek vērtēts iegūtās izglītības līmenis, vai tiek vērtēti rezultāti, izaugsme ?
4. Kāda ir audzētāja loma izglītības mērķu sasniegšanā?
5. Vai sabiedrībai, pedagogiem, audzētājiem un valstij ir līdzīga izpratne par izglītības būtību?
6. Kāda ir Jūsu izglītības iestādē iegūtās izglītības loma audzētāju dzīvē?
7. Kāds izglītības līmenis var tikt uzskatīts par obligātu visiem audzētājiem?
8. Vai visiem audzētājiem būtu jāturpina izglītība augstāka līmeņa izglītības iestādē? Kāpēc „jā”? Kāpēc „nē”?
9. Vai izglītības līmenis ietekmē sabiedrību?
10. Kāda ir audzētāju mācīšanās motivācija?
11. Kāpēc izglītība ir vērtība?
12. Ko nozīmē „izglītība ir vērtība”?
13. Kā izglītības jēdziens tiek interpretēts izglītības programmās?
14. Kā izglītības jēdzienu izprot Jūsu izglītības iestādes pedagogi un audzētāji?
15. Vai Jūsu izglītības iestādē apgūtie kursi ir vienīgais izglītības saturs?
16. Kas ir dzīves kvalitāte?
17. Kas ir veiksmē dzīvē?
18. Vai labas atzīmes priekšmetos nodrošina veiksmi dzīvē?
19. Kādas zināšanas un prasmes ir svarīgas, lai dzīve būtu veiksmīga?
20. Kāda ir izglītības iestādes loma dzīves prasmju veidošanā?
21. Kā izglītība var ietekmēt dzīves kvalitāti?
22. Vai sabiedrībā ir kopējas vērtības?
23. Kādas ir šodienas pamatvērtības?
24. Vai izglītības iestāde var ietekmēt vērtības sabiedrībā, Jūsu izglītības iestādē?
25. Kādas ir prioritātes vērtībuzglītībā Jūsu izglītības iestādē?

26. Kā izglītības iestāde var ietekmēt audzēkņu vērtības?
27. Kas ir kultūra?
28. Kāda ir kultūras loma sabiedrībā? Cilvēka dzīvē?
29. Ko par kultūru – visām mākslām, runas kultūru, uzvedības kultūru, attiecību kultūru audzēkņi iegūst mācoties Jūsu izglītības iestādē ?
30. Kādas īpašības Jums patīk Jūsu audzēkņos?
31. Kādas īpašības audzēkņiem būtu jāveido?
32. Kādas īpašības nepieciešamas, lai būtu veiksmīgs šodien? Pēc 20 gadiem? Pēc 50 gadiem?

Izmantotā literatūra

1. Cheng Y. Ch. Globalization, Localization and Individualization for Effective Education. The 13th International Congress for School Effectiveness and Improvement, January 4-8,2000. Hong Kong.
2. Fjelds E.S. (1998) No parlamenta līdz klasei. Ceļš no likumdošanas līdz labai skolai. Rīas skolu valde.
3. Goulmens D. (2001) Tava emocionālā inteliģence. Jumava.

3. GALVENĀS ATŠKIRĪBAS STARP BIZNESA UZŅĒMUMU UN IZGLĪTĪBAS IESTĀDI

14 kvalitātes rādītāji

(Pēc W.E. Deminga un J.J. Bonstingla,1992)

Kvalitātes rādītāji	Biznesa uzņēmumā	Izglītības iestādē
1. Radīt uzticību mērķim, rezultāta produkta un pakalpojuma pilnveidošanai.	Uzņēmumam jākoncentrējas uz noturēšanos biznesā un darbavietu nodrošināšanā ar pētījumu, inovāciju un nepārtraukta rezultāta produkta pilnveidi. Peļņas	Skolas mērķis ir palīdzēt skolēniem mobilizēt savu potenciālu, nemitīgi pilnveidojot pedagogu un skolēnu kopīgo darbu. Testu rezultātu un novērtēšanas simbolu

	palielināšana ir mazāk svarīga kā augstāk minētais mērķis.	nozīmīgums mazāks nekā katra skolēna progress mācīšanās procesā
2. Pieņemt jaunu filozofiju.	Uzņēmuma vadītājiem jāpieņem un pilnīgi jāatbalsta jauna nemitīgas pilnveidošanās filozofija, dodot iespējas aktīvajiem darbiniekiem. Ciniska jaunās filozofijas ieviešana „no augšas” iznīcina savstarpēju uzticēšanos, kas ir būtiska, lai gūtu labus sasniegumus.	Skolu vadītājiem ir jāpieņem un jāatbalsta jaunā nepārtrauktās pilnveides filozofija, kas liek lielāku uzsvaru uz pedagogu un skolēnu komandu nozīmīguma palielināšanu. Ciniska jaunās filozofijas ieviešana, ja Galvenais ir uzlabot testu rezultātus, iznīcina savstarpējo uzticību, kas ir būtiska panākumu atslēga.
3. Samazināt atkarību no masu pārbaudes.	Paļaušanās uz gala produkta pārbaudi ražošanas procesa beigās ir izšķērdība. Standartprodukcija ir jāattīra un jāapstrādā līdz tā atbilst kritērijiem. Īstais laiks novērtējumam ir katrā procesa posmā. Labākie pārbaudītāji ir tie, kas dara pašu darbu.	Paļaušanās uz testiem kā galvenajiem skolēnu rezultātu rādītājiem ir maldīga, neliet derīga un neatspoguļo patiesību. Mācību perioda nobeigumā ir par vēlu, lai sakoptu Spēkus sekmju uzlabošanai. Testi un ērti indikatori ir jāizmanto kā diagnosticējoši un iesākoši paņēmieni visā mācību procesā. Mācīšanos vislabāk parāda skolēnu veikums, risināšanas un prasmju izmantošana reālās dzīves uzdevumu rosināšana. Skolēniem jā mācās pašiem novērtēt savu darbu un progresu, ja viņiem ir jāuzņemas atbildība par savu izglītības procesu.
4. Izbeigt tādu praksi, ka	Jāstrādā kopā ar	Veidojiet uzticēšanās un

<p>visu nosaka tikai cenu zīme.</p>	<p>piegādātājiem, lai veidotu uzticēšanos un sadarbību. Neatļaujiet piegādātāju cenai noteikt preču un pakalpojuma izvēli. Strādājiet kopā, lai palielinātu efektivitāti un ražību.</p>	<p>sadarbības attiecības skolā un starp skolu un apkārtējo sabiedrību. Strādājiet kopā, kad vien iespējams, lai pilnveidotos un aktivizētos skolēnu, pedagoģu, administrācijas un apkārtējās sabiedrības potenciāls.</p>
<p>5. Nepārtraukti un vienmēr pilnveidojiet ražošanas un pakalpojumu sistēmu</p>	<p>Uzņēmuma vadībai jārada un jāuztur tāda vide un konteksts, kurā strādniekiem ir iespēja nepārtraukti pilnveidot produktu un pakalpojumu, samazinot kļūdas un zudumus.</p>	<p>Skolas administrācijai jāveido un jāuztur vide, kurā pedagogiem ir iespēja nemītīgi pilnveidoties darbā ar skolēniem. Pedagogiem, savukārt, strādājot ar skolēniem jāveido vide, kurā skolēni var patstāvīgi pilnveidot savas mācīšanās kvalitāti un personības attīstību, mācoties no savām kļūdām, ja tādas gadās.</p>
<p>6. Veidojiet mācību programmas.</p>	<p>Uzņēmuma vadītājiem jāveido programmas jauno strādnieku mācībām. Efektīvas mācību programmas māca strādniekiem izvirzīt mērķus, kā efektīvāk strādāt, kā novērtēt sava darba kvalitāti</p>	<p>Skolu vadītājiem jāveido programmas, kas palīdzētu jauniešiem speciālistiem iejusties savas skolas īpašajā kultūrā un sagatavoties skolas mērķu sasniegšanai. Programma būs efektīva uzdevumu izpildei, ja palīdzēs jauniešiem pedagogiem iemācīties, kā izvirzīt mērķus, kā efektīvi mācīt, kā novērtēt skolēnu sasniegumus. Pedagogiem jāprot veidot tādas programmas, kas skolēniem dotu iespēju</p>

		<p>iemācīties, kā izvirzīt savus mācīšanās mērķus, kā efektīvāk organizēt savu mācīšanos, kā novērtēt savu darbu. Pedagogiem ar savu attieksmi un darbību jāparāda, kāds ir skolēns, kurš labi mācās. Pedagogi mācās notā, kā mācās skolēni un kādu atgriezenisko saikni no skolēniem saņem.</p>
7. Izveidojiet līderību.	<p>Vadīt kā līderim nozīmē strādāt ar citiem kā padomdevējam, tā lai organizācijas vidi, kurā augstu tiek vērtēta un veicināta pilnveidošanās, veidotu labākie strādnieki. Vadīt kā līderim nozīmē palīdzēt, nevis draudēt vai sodīt.</p>	<p>Skolas vadības darbs ir konsultanta un virzītāja darbs ar pedagogiem, vecākiem un apkārtējo sabiedrību tādā organizatoriskajā vidē, kurā visu skolēnu izaugsme un pilnveidošanās tiek uzskatīta kā vērtība un tiek veicināta. Katram pedagogam, vecākam un apkārtējās sabiedrības loceklim tas ir kopīgiem spēkiem jāatbalsta. Vadīšana ir palīdzēšana, bet ne draudēšana vai sodi.</p>
8. Likvidējiet bailes.	<p>Bailes darbojas iznīcinoši uz produktivitāti, it īpaši ilgstošā periodā. Bailes rada neuzticēšanos, cinismu, šķelšanos, apātiju un neapmierinātību, kas noved pie ražošanas lejupslīdes. Pārmaiņām institūcijā jābalstās uz līdzsvaru, līdzatbildību un dalītiem</p>	<p>Bailes ir pretdarbība visam skolā kā darbavietā. Bailes grauj skolas kultūru un visu to labo, kam jānotiek tajā. Institūcijas pārmaiņām jābalstās uz dalītu varu, dalītu atbildību un dalītu gandarījumu.</p>
9. Nojauciet barjeras	<p>Uzņēmuma produktivitāte</p>	<p>Pedagogu un skolēnu</p>

<p>starp personāla līmeņiem.</p>	<p>tiek vairota, kad tās nodaļas uzskata sevi par progresa partneriem un strādāt kopā, lai palielinātu savu potenciālu. Radiet starpnozaru un daudzlīmeņu komandas, lai nojauktu statusu un lomas</p>	<p>sekmes tiek veicinātas, ja visi kopīgiem spēkiem rada integrētas iespējas mācīšanās un atklājumiem. Veidojiet starppriekšmetu un daudzlīmeņu kvalitātes komandas, lai laužtu tradicionālās lomu un statusu barjeras.</p>
<p>10. Likvidējiet lozungus, pierunāšanas un mērķu izvirzīšanu strādniekiem.</p>	<p>Strādnieki, kas paši atbild par savu produkciju, veidos lozungus, pārliecināšanu un mērķus, kas ir viņiem no zīmīgāki nekā no augšas izvirzītie, tik ilgi, kamēr vara, atbildība un apgalvojumi tiek objektīvi sadalīta. Ja cerības neattaisnojas, labojat sistēmu nevis vainojat atsevišķus cilvēkus.</p>	<p>Pedagogi, skolēni, administrācija, ģimenes un apkārtējā sabiedrība var kopīgi nonākt pie idejām un lēmumiem, lai kopā pilnveidotu kopīgo darbu tiktāl, ciktāl vara, atbildība un gandarījums ir objektīvi sadalīts. Ja netiek sasniegti izglītības mērķi, pilnveidojiet sistēmu, bet nevainojiet individuāli.</p>
<p>11. Likvidējiet kvotas.</p>	<p>Kvotas ir skaitliski simboli, kas neatspoguļo ražošanas procesa kvalitāti, nedz arī sistēmas integritāti un dzīvotspēju, nedz ilgtermiņa veiksmeju vai neveiksmeju rādītāju. Patiesībā skaitļi ir īstermiņa risinājums, kas ir nederīgs ilglaicīga produktīva procesa virzībā.</p>	<p>Uzdevumi un testi, kuru rezultāti atspoguļo skaitļos vai burtu simbolos bieži ne pilnīgi atspoguļo kvalitāti, skolēnu sekmes un darbību. Ja šāds vērtējums ir kā gala vērtējums, tad tas ir īstermiņa guvums, kas aizvieto ilglaicīgu mācīšanos un tas var novest pie sekmju pasliktināšanās laika gaitā.</p>
<p>12. Novāciet barjeras lepnumam par meistarību.</p>	<p>Strādnieku parasti grib strādāt labi un izjust par to prieku. Uzņēmumam jādara viss, lai strādnieki nekļūdītos. Tas jādara</p>	<p>Pedagogi un skolēni parasti vēlas strādāt labi un just lepnumu par saviem sasniegumiem. Skolai jāvelta lielas</p>

	cieši sastrādājoties.	pūles, lai novērstu pedagogu un skolēnu kļūmes ar kopīgu darbību un pūlēm.
13. Veidojiet spēcīgas izglītības un pārkvalifikācijas programmas.	Ja uzņēmums vēlas būt vadošs, tā vadībai un strādniekiem vajadzīgas nepārtrauktas mācīšanās programmas.	Skolas vadībai, pedagogiem un skolēniem ir vajadzīgas nepārtrauktas mācīšanās programmas, ja skola vēlas būt labu skolu skaitā.
14. Darbojieties, lai pabeigtu pārmaiņas.	Visu līmeņu darbiniekiem jāīsteno jaunā filozofija praksē, lai tā kļūst par organizācijas kultūras un struktūras pamatu. Strādnieki vieni paši nevar plānu īstenot. Arī „augšai” ir nepieciešams, lai to atbalstītu darbinieku kritiskā masa, lai ieviestu plānu un tas darbotos.	Skolas visu līmeņu personālam (iekaitot skolēnus) ir jāīsteno šī jaunā filozofija, lai tā kļūst par skolas struktūras un kultūras pamatu. Pedagogi un skolēni vieni paši nevar īstenot šo filozofiju ar labiem rezultātiem. Skolas vadības pūles tikai ar skolas un apkārtējā sabiedrības kritiskās masas atbalstu var šo filozofiju ieviest un uzturēt.

Uzdevums

Izanalizēt principus uzņēmējdarbībā un izglītībā un komentēt atšķirības un to cēloņus.

Izmantotā literatūra

1. Bonstingl, J.J., (1992) Schools of Quality. An introduction to Total Quality Management in Education. ASCD, USA.
Fjelds, S.E. (1998) No parlamenta līdz klasei. Rīgas pilsētas skolu valde

4. IZGLĪTĪBA KĀ POLITIKAS SASTĀVDAĻA UN IZGLĪTĪBAS PAMATNOSTĀDNES 21.GADSIMTĀ EIROPĀ UN LATVIJĀ

Informācijas apkopojums
Valsts SIA „Rīgas pārtikas ražotāju vidusskola”,
direktora vietniece, M.paed. Gunta Šmaukstele

A. STARPTAUTISKĀS VIENOŠANĀS, KURĀS IETVERTAS PAMATNOSTĀDNES IZGLĪTĪBAS NODROŠINĀŠANAI

Sākot ar pagājušā gadsimtu gan pasaulē, gan Latvijā dokumentos, kuros ietvertas cilvēku pamattiesību galvenās nostādnes, neiztrūkstošas ir normas, kas saistās ar izglītību. Daudzos dokumentos tās atkārtojas, nedaudz papildinot vienu vai otru nostāju, kas saistīta ar pamatizglītību un vidējo izglītību. Savukārt par šī gadsimta aktualitāti ir kļuvusi mūžizglītība – nepieciešamība, kas saistīta ar sociāli ekonomiskajiem procesiem gan Eiropā, gan pasaulē.

1) Apvienoto Nāciju Organizācija. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. 1948.gads

Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 26.pants nosaka katra cilvēka tiesības uz izglītību. Tātad tiesības uz izglītību tiek atzītas kā vienas no cilvēka pamattiesībām.

Deklarācijā ir noteikts, ka katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību. Izglītībai, vismaz pamata un vispārējai izglītībai, ir jābūt bezmaksas. Pamatizglītībai ir jābūt obligātai. Tehniskajai un profesionālajai izglītībai ir jābūt visiem pieejamai, un augstākai izglītībai jābūt vienādi pieejamai visiem atbilstoši katra spējām.

Deklarācijā ir arī iezīmēti galvenie izglītības mērķi – pilnīga personības attīstība, un tai jāstiprina cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana. Izglītībai ir jāveicina savstarpējā saprašanās, iecietība un draudzība starp visām tautām, rasu un reliģiskajām grupām.

2) Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmais protokols. 1998.gads

Papildina 1950.gada 4.novembrī Romā parakstīto Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (stājās spēka 1998.gada 1.novembrī).

Ar otro pantu noteikts, ka nevienam cilvēkam nedrīkst liegt tiesības uz izglītību. Bez tam otrajā pantā ir noteikts, ka valsts, veicot jebkuras funkcijas, kuras tā uzņemas attiecībā uz izglītību un mācībām, ievēro vecāku tiesības nodrošināt saviem bērniem tādu izglītību un mācības, kas atbilst viņu reliģiskajai pārliecībai un filozofiskajiem uzskatiem.

3) Apvienoto Nāciju Organizācija. Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām. 1966.gads

Balstoties uz Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas normām, ievēro valstu pašnoteikšanos un iespējas rīkoties atbilstoši katras valsts resursiem, uzsver vienlīdzīgas attieksmes nosacījumus.

13.pants nosaka, ka šā pakta dalībvalstis atzīst katra cilvēka tiesības uz izglītību. Tās vienojas, ka izglītības mērķim jābūt pilnīgai cilvēka personības un tā cieņas apziņas attīstībai un tai jāstiprina cilvēktiesību un pamatbrīvību respektēšana. Tās tālāk vienojas, ka izglītībai jānodod visiem iespēja būt pilnvērtīgiem brīvas sabiedrības dalībniekiem, jāsekmē visu nāciju un visu rasu, etnisko un reliģisko grupu savstarpēja saprašanās, iecietība un draudzība un jāveicina Apvienoto Nāciju Organizācijas darbs miera uzturēšanā.

Lai īstenotu šo principu, nosaka šādas pamatprasības:

1. pamatskolas izglītībai ir jābūt visiem obligātai un bezmaksas;
2. visa veida vidējai izglītībai, to starpā tehniskai un vakara vidējai izglītībai, ir jābūt visiem pieejamai un sasniedzamai ar jebkuriem pieņemamiem līdzekļiem un it īpaši pakāpeniski ieviešot bezmaksas izglītību;
3. augstākai izglītībai jābūt vienādi pieejamai visiem atbilstoši katra spējām, ar visiem pieņemamiem līdzekļiem un it īpaši pakāpeniski ieviešot bezmaksas augstāko izglītību;

4. pēc iespējas jāsekmē vai jāintensificē elementārā izglītība tiem, kam nav pamatskolas izglītības vai kas nav beiguši pilnu pamatskolas izglītības kursu;

5. aktīvi jāattīsta visu pakāpju skolu tīkls, jāizveido atbilstoša stipendiju sistēma un pastāvīgi jāuzlabo pasniedzēju materiālie apstākļi.

Tiek uzskatīti valsts pienākumi izglītības sistēmas izveidē četros savstarpēji saistītos kritērijos:

- 1) izmantojamību (*availability*),
- 2) pieejamību (*accessibility*),
- 3) pieņemamību (*acceptability*),
- 4) piemērošanās spēju (*adaptability*).

Izmantojama izglītība nozīmē cilvēkam potenciālu iespēju izmantot tiesības uz izglītību. Valstij jānodrošina pietiekams skaits funkcionējošu izglītības iestāžu, valstī jābūt pieejamam pietiekamam izglītības un studiju programmu skaitam.

Lai valsts spētu nodrošināt cilvēkam izmantot iespēju iegūt izglītību, valstij politiski jānosaka izglītību kā prioritāti, tam jāatspoguļojas valsts budžetā, kā arī jāizstrādā tās attīstības stratēģijas.

Pieejama izglītība nozīmē cilvēkam tiesības uz izglītību izmantot taisnīgi, bez diskriminācijas, veicinot nāciju un visu rasu, etnisko un reliģisko grupu savstarpēja saprašanos.

Pieejamības trīs dimensijas:

1) diskriminācijas nepieļaušana – izglītībai jābūt pieejamai visiem, it sevišķi bērniem, personām ar īpašām vajadzībām u.c.;

2) fiziska pieejamība – izglītības iestādēm jābūt sasniedzamām, tām jāatrodas ģeogrāfiski pieņemamā vietā, vai arī sasniedzamām ar informāciju un globālā tīkla tehnoloģijām un iespējām;

3) finansiālā pieejamība – pakalpojuma cenas pieejamība, valsts atbalsts.

Pieņemama izglītība - izglītība nodrošina nepieciešamās zināšanas un prasmes, kas ir nepieciešamas izaugsmei konkrētajā valstī un sabiedrībā, tā ir labas kvalitātes izglītība, pieņemama izglītojamiem un arī vecākiem.

Šis kritērijs attiecas gan uz izglītības veidu, gan izglītības saturu (izglītības programmām, mācību metodēm, vērtēšanas kritērijiem).

Tas nozīmē, ka valstij ir pienākums izstrādāt katrai izglītības pakāpei un veidam izglītības standartus, nosakot izglītības programmu mērķus, uzdevumus, izglītības obligāto saturu, vērtēšanas kārtību un sistēmu.

Elastīga izglītība (izglītības piemērošanās spēja) nozīmē, ka izglītībai jābūt elastīgai, lai tā spētu mainīties un piemēroties atbilstoši mainīgās pasaules un sabiedrības vajadzībām, darba tirgus prasībām, kā arī atbilstu izglītojamo vajadzībām.

4) Apvienoto Nāciju Organizācija. Konvencija par bērna tiesībām. 1989.gads

Šajā konvencijā papildus vēl ANO 1966.gada Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām noteiktajām pamatprasībām (pamatizglītībai, vidējai izglītībai un augstākajai izglītībai), papildus izvirzītas prasības nodrošināt informācijas un materiālu pieejamību izglītības un profesionālās sagatavošanas jomā visiem bērniem, kā arī veikt pasākumus, lai sekmētu skolu regulāru apmeklēšanu un samazinātu to skolēnu skaitu, kuri atstāj skolu.

Dalībvalstis jādara visu nepieciešamo nolūkā nodrošināt, lai skolas disciplīna tiktu uzturēta ar tādu metožu palīdzību, kuras liecina par bērna cilvēciskās pašcieņas respektēšanu un atbilst šai konvencijai.

Konvencija nosaka šādus izglītošanas mērķus:

1. attīstīt bērna personību, talantus un intelektuālās un fiziskās spējas to vispilnīgākajā apjomā;

2. ieaudzināt cieņu pret cilvēka tiesībām un pamatbrīvībām, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtos pasludinātajiem principiem;

3. ieaudzināt cieņu pret bērna vecākiem, viņa kultūras savdabīgumu, valodu un vērtībām, pret valsts, kurā bērns dzīvo, un viņa izcelsmes valsts nacionālajām vērtībām un pret civilizācijām, kas atšķiras no viņa paša civilizācijas;

4. sagatavot bērnu apzinīgai dzīvei brīvā sabiedrībā saprašanās, miera, iecietības, vīriešu un sieviešu līdztiesības un visu tautu, etnisko, nacionālo un konfesionālo grupu, kā arī pamatiedzīvotāju skaitā ietilpstošo personu draudzības garā;

5. ieaudzināt cieņu pret apkārtējo dabu.

Konvencija nosaka papildu rūpes par izglītības un profesionālās sagatavotības nodrošināšanu garīgā vai fiziskā ziņā nepilnvērtīgam bērnam.

5) Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas ģenerālkonference. Konvencija pret diskrimināciju izglītībā. 1960.gads

1.pantā noteikts jēdziena “diskriminācija” saturs izglītībā. Diskriminācija ietver jebkuru atšķiršanu, izslēgšanu, ierobežošanu vai priekšroku, kas balstīta uz rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa vai kārtas, kuras mērķis ir likvidēt vai mazināt nevienlīdzību jebkura līmeņa izglītībā (liedzot jebkurai personai vai personu grupai pieeju jebkura veida un līmeņa izglītībai; ierobežojot jebkuras personas vai personu grupas iespējas iegūt labāku izglītību; atbilstoši šīs konvencijas 2.panta noteikumiem, izveidojot vai uzturot atsevišķas izglītības sistēmas vai iestādes personām vai personu grupām, vai radot personām vai personu grupām apstākļus, kas nav atbilstoši cieņai pret cilvēku.).

Lai novērstu diskrimināciju izglītībā, konvencijas parakstītājas valstīs ir jāatceļ jebkuras tiesību normas un administratīvos norādījumus, kā arī pārtraukt jebkuru administratīvo praksi, kas ietver diskrimināciju izglītībā, nodrošina nediskriminējošu skolēnu pieņemšanā izglītības iestādēs, neatļaut nekādu valsts iestāžu atšķirīgu attieksmi dažādu valstspiederīgo vidū, izņemot nopelnu un vajadzību dēļ, attiecībā uz skolas apmaksu un stipendiju piešķiršanu vai jebkura

cita veida skolēnu atbalstīšanu un nepieciešamajām atļaujām, kā arī atvieglojumiem mācībām ārvalstīs. Jebkurā sabiedrisko iestāžu sniegtajā palīdzībā izglītības iestādēm, neatļaut nekādus ierobežojumus vai priekšrocības, pamatojoties vienīgi uz skolēnu piederību kādai konkrētai grupai, kā arī nodrošina konvencijai pievienošos valstu iedzīvotājiem, kas pametuši tās teritorijā, tādu pašu izglītības pieejamību kā savas valsts piederīgajiem.

6) Eiropas Parlaments, Padome un Komisija. Eiropas Pamattiesību harta. 2007.gads,

saistoša no Lisabonas līguma stāšanās spēkā.

“Pirmās paaudzes” pamattiesības - pilsoniskās un politiskās tiesības (*izteikšanās brīvība, nāvessoda aizliegums u.t.t.*) apvienotas ar “otrās paaudzes” pamattiesībām - ekonomiskajām un sociālajām (*tiesības streikot, pieeja medicīnas līdzekļiem, tiesības uz izglītību u.c.*), kā arī ar tā sauktajām “trešās paaudzes” tiesībām (*vides aizsardzība, tiesības uz mieru, datu aizsardzība u.c.*).

Harta nosaka sešas galvenās cilvēka pamattiesību jomas: cieņa, brīvības, vienlīdzība, solidaritāte, pilsoņu tiesības, tiesiskums.

Pie brīvībām piederošajās tiesības uz izglītību ir noteikts, ka ikvienai personai ir tiesības uz izglītību, kā arī uz pieeju arodmācībām un tālākizglītībai. Šīs tiesības ietver iespēju saņemt bezmaksas obligāto izglītību. Tā ir brīvība dibināt mācību iestādes, ievērojot demokrātiskus principus, kā arī vecāku tiesības nodrošināt savu bērnu audzināšanu un izglītību saskaņā ar savu reliģisko, filozofisko un pedagoģisko pārliecību tiek ievērotas saskaņā ar valstu tiesību aktiem, kas nosaka šādas brīvības un tiesību izmantošanu.

Harta nosaka arī to, ka jauniešu minimālais darbā pieņemšanas vecums nedrīkst būt mazāks par to vecumu, kādā beidzas obligātās izglītības apguve, neskarot noteikumus, kas ir labvēlīgāki jauniešiem, un neskarot atsevišķus izņēmumus, ir jānodrošina jauniešu vecumam piemērotus darba apstākļus.

7) Eiropas komisija. „Eiropa 2020” Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei. 2010.gads

Pārmaiņu nepieciešamības nosacījumi:

Finanšu krīze

- IKP 2009. gadā saruka par 4 %.
- Rūpnieciskā ražošana samazinājās līdz pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu līmenim.
- Bez darba ir palikuši 23 miljoni cilvēku jeb 10 % no Eiropas Savienības (turpmāk – ES) aktīvajiem iedzīvotājiem.
- ES publiskās finanses – deficīts vidēji bija 7 % no IKP.
- Parāda līmenis pārsniedza 80 % no IKP.
- Krīzes laikā uz pusi samazinājās ES izaugsmes potenciāls.

ES strukturālie trūkumi

- Eiropas pieauguma tempi strukturāli bija lēnāki nekā galvenajiem ekonomikas partneriem.
- Nodarbinātības līmenis Eiropas darbaspējīgo iedzīvotāju grupā (20 - 64 gadi) vidēji ir 69 %). Ir nodarbināti 76 % vīriešu nodarbināti un 63 % sievietes. ASV un Japānā ir nodarbināti 62 % iedzīvotāju vecumā no 55 līdz 64 gadiem, tad Eiropā ir nodarbināti tikai 46 % šī gadagājuma cilvēku.
- Eiropieši vidēji strādā par 10 % mazāk stundu nekā viņu kolēģi ASV vai Japānā.
- Pieaug demogrāfiskā novecošanās.

Pieaug globālās problēmas

- Pasaules ekonomikas kļūst arvien vairāk savstarpēji saistītas. Konkurence, ko rada attīstītās un strauji augošās valstis, kļūst arvien sīvāka.
- Pasaules mērogā joprojām ir raksturīga vieglu kredītu pieejamība, kas rada nelīdzsvarotību.
- Klimata pārmaiņas un resursu problēmas nosaka vajadzību pēc radikālas rīcības. Liela atkarība no tādiem fosilā kurināmā veidiem kā nafta un izejvielu

neefektīva izmantošana pakļauj ES patērētājus un uzņēmumus bīstamām un dārgām cenu svārstībām, apdraudot ES ekonomisko drošību un veicinot klimata pārmaiņas.

- Pasaules iedzīvotāju skaita pieaugums no 6 līdz 9 miljardiem padarīs sīvāku starptautisko konkurenci par dabas resursiem un radīs spiedi attiecībā uz vidi.

Eiropas savienības prioritātes 2020. gadā

Stratēģijas Eiropa 2020 pamatā ir trim prioritātes

- **gudra izaugsme** – uz zināšanām un inovāciju balstītas ekonomikas attīstība;
- **ilgtspējīga izaugsme** - resursu ziņā efektīvākas, videi nekaitīgākas un konkurētspējīgākas ekonomikas veicināšana;
- **sociāli integrējoša izaugsme** – tādas ekonomikas veicināšana, kurā ir augsts nodarbinātības līmenis un kas nodrošina ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju.

Šīs trīs prioritātes savstarpēji pastiprina cita citu; tās sniedz priekšstatu par Eiropas sociālo tirgus ekonomiku 21.gadsimtā uz to pamata balstās vairāki konkrētāki uzdevumi:

Nodarbinātības līmenim iedzīvotāju grupā no 20 līdz 64 gadiem no pašreizējiem 69 % būtu jāpieaug vismaz līdz 75 %, tostarp izmantojot sieviešu un vecāka gadagājuma darba ņēmēju lielāku nodarbinātību un migrantu labāku integrāciju darbaspēkā.

Pašlaik Eiropas mērķis ir ieguldījumi pētniecībā un attīstībā 3 % apmērā no IKP. Šā mērķa īstenošana ļāva pievērst uzmanību tam, ka pētniecībā un attīstībā ir jāiegulda gan publiskajam, gan privātajam sektoram, bet tas ir vairāk vērsts uz ieguldījumu, nevis uz ietekmi.

Mērķis izglītības iegūšanas jomā, ar kuru risina problēmu, kas saistīta ar skolas priekšlaicīgu pamešanu, ir samazināt skolas pamešanas rādītāju no pašreizējiem 15 % līdz 10 %, vienlaikus 2020. gadā no 31 % līdz vismaz 40 %

paaugstinot to iedzīvotāju īpatsvaru vecuma grupā no 30 līdz 34 gadiem, kuriem ir pabeigta augstākā izglītība.

Šie mērķi ir savstarpēji saistīti. Piemēram, austāks izglītības līmenis veicina nodarbinātību un progresu, un nodarbinātības līmeņa paaugstināšana palīdz samazināt nabadzību.

Lielākas iespējas pētniecībai un attīstībai, kā arī inovācijai, visās tautsaimniecības nozarēs apvienojumā ar resursu augstāku efektivitāti uzlabos konkurētspēju un veicinās darbavietu radīšanu. Ieguldījumi tīrākās zema oglekļa satura tehnoloģijās palīdzēs ES videi, sekmēs cīņu pret klimata pārmaiņām un radīs jaunas uzņēmējdarbības un nodarbinātības iespējas.

Gudra izaugsme — uz zināšanām un inovāciju balstīta ekonomika

Ir jāuzlabo izglītības kvalitāte un jānostiprina sniegums pētniecībā, veicinot inovāciju un zināšanu nodošanu visā Savienībā, pilnībā izmantojot informācijas un komunikāciju tehnoloģijas un nodrošinot, ka novatoriskas idejas iespējams pārvērst jaunus produktos un pakalpojumos, kas rada izaugsmi un kvalitatīvas darbavietas un palīdz risināt sabiedrības problēmas Eiropas un pasaules mērogā. Lai gūtu panākumus, tas viss tomēr ir jāapvieno ar uzņēmējdarbību, finansēm un orientāciju uz lietotāju vajadzībām un tirgus iespējām.

Ir plānota Eiropas valstu rīcība šādās jomās:

- Inovācija. Izdevumi pētniecībai un attīstībai Eiropā ir mazāki par 2 % salīdzinājumā ar 2,6 % ASV un 3,4 % Japānā. Tas galvenokārt ir zemāka privāto ieguldījumu līmeņa dēļ. Maz augsto tehnoloģiju uzņēmumu.

- Izglītība, mācības un mūžizglītība. Ceturtajai daļai no visiem skolēniem ir vāja lasītprasme, bet septītā daļa jauniešu pārāk agri pamet izglītību un mācības. Vidēju kvalifikācijas līmeni sasniedz aptuveni 50 %, bet tas bieži vien neatbilst darba tirgus vajadzībām. Salīdzinājumā ar 40 % ASV un 50 % Japānā mazāk nekā trešdaļai ES iedzīvotāju vecuma grupā no 25 līdz 34 gadiem ir universitātes grāds. Septītā daļa jauniešu pamet skolu, bet ceturtajai daļai ir vāja lasītprasme. Saskaņā ar Šanhajas rādītāju tikai divas Eiropas universitātes ir pasaules 20 labāko vidū.

- Digitālā sabiedrība. Pieprasījuma pēc informācijas un komunikāciju tehnoloģijām tirgus vērtība visā pasaulē ir 2000 miljardi eiro, bet tikai ceturto daļu no tā nodrošina Eiropas uzņēmumi. Eiropa arī atpaliek ātrgaitas interneta ziņā, kas ietekmē tās inovācijas spējas, tostarp lauku reģionos, kā arī zināšanu un preču un pakalpojumu izplatīšanu tiešsaistē.

Rīcība saskaņā ar šo prioritāti atraisīs Eiropas inovācijas spējas, uzlabojot sekmju rādītājus un izglītības iestāžu kvalitāti un rezultātus un izmantojot digitālās sabiedrības ekonomiskās priekšrocības un ieguvumus sabiedrībai. Šī politika jāīsteno reģionālā, valstu un ES līmenī.

Pamatiniciatīva — "Jaunatne kustībā"

Šīs iniciatīvas mērķis ir uzlabot Eiropas augstākās izglītības iestāžu darbību un starptautisko pievilcību un paaugstināt visu izglītības un mācību līmeņu vispārējo kvalitāti ES, apvienojot izcilību un vienlīdzību, šai nolūkā veicinot studentu un pasniedzēju mobilitāti, un uzlabot situāciju jauniešu nodarbinātības jomā.

ES līmenī Komisija strādās pie tā, lai

- integrētu un palielinātu ES mobilitāti, augstskolu un pētniecības programmas (piemēram, Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus un Marie Curie) un sasaistītu tās ar valstu programmām un resursiem;
- paātrinātu augstākās izglītības iestāžu modernizācijas programmas izpildi (mācību programmas, pārvaldība un finansējums), tostarp veicot augstskolu darbības un sekmju rādītāju salīdzinošo novērtēšanu starptautiskā kontekstā;
- izpētītu veidus, kā veicināt uzņēmējdarbību, izmantojot jauno speciālistu mobilitātes programmas;
- veicinātu neoficiālās un neformālās izglītības atzīšanu;
- uzsāktu jaunatnes nodarbinātības programmu, kurā uzsvērti politikas virzieni, kuru mērķis ir samazināt jauniešu bezdarba līmeni; tam būtu jāveicina dalībvalstīs un sociālo partneru starpā jauniešu ienākšana darba tirgū, izmantojot

mācekļa darbu, stažēšanos vai citu darba pieredzi, tostarp shēmu ("Tava pirmā EURES darbavieta"), kas paredzēta nodarbinātības iespēju palielināšanai jauniešiem, atbalstot mobilitāti ES.

Valstu līmenī dalībvalstīm būs jāveic šādi uzdevumi.

- Nodrošināt efektīvus ieguldījumus visu līmeņu izglītības un mācību sistēmās (no pirmskolas līdz augstākajai izglītībai).
- Uzlabot sekmju rādītājus, katram segmentam (pirmskolas, pamatskolu, vidusskolu, arodskolu un augstskolu) piemērojot integrētu pieeju, kurā ietvertas galvenās kompetences un kuras mērķis ir samazināt skolas priekšlaicīgu pamešanu.
- Palielināt izglītības sistēmu atvērtību un būtiskumu, veidojot valstu kvalifikācijas sistēmas un labāk nodrošinot sekmju rādītāju atbilstību darba tirgus vajadzībām.
- Uzlabot jauniešu ienākšanu darba tirgū, veicot integrētus pasākumus, kas ietver norādījumus, ieteikumus un mācekļa darbu.

Pamatiniciatīva — "Jaunu prasmju un darbavietu programma"

Šīs iniciatīvas mērķis ir radīt apstākļus darba tirgu modernizācijai, lai paaugstinātu nodarbinātības līmeni un nodrošinātu ES sociālo modeļu ilgtspēju. Tas nozīmē dot cilvēkiem iespējas, apgūstot jaunas prasmes, kas ļauj ES pašreizējam un turpmākajam darbaspēkam pielāgoties jauniem apstākļiem un iespējamai karjeras maiņai, samazināt bezdarbu un paaugstināt darba ražīgumu.

Valstu līmenī dalībvalstīm būs jāveic šādi uzdevumi.:

- Īstenot valstu elastdrošības risinājumus, par kuriem vienojās Eiropadomē, lai samazinātu darba tirgus segmentāciju un atvieglotu pāreju, kā arī lai sekmētu darba un ģimenes dzīves apvienošanu;
- pārskatīt un regulāri uzraudzīt nodokļu un atvieglojumu sistēmu efektivitāti, lai panāktu, ka darbs atmaksājas, vienlaikus atceļot pasākumus, kas kavē pašnodarbinātību;

- veicināt jaunus darba un privātās dzīves līdzsvara veidus un aktīvas novecošanas politiku un palielināt dzimumu līdztiesību;
- veicināt un pārraudzīt sociāla dialoga rezultātu efektīvu īstenošanu;
- sniegt spēcīgu stimulu Eiropas kvalifikācijas sistēmas īstenošanai, izveidojot valstu kvalifikācijas sistēmas;
- nodrošināt, lai kompetences, kas ir vajadzīgas, lai piedalītos turpmākās mācībās un darba tirgū, tiek iegūtas un atzītas vispārējā, arodizglītībā, augstākajā un pieaugušo izglītībā, ieskaitot neoficiālās un neformālās mācības;
- veidot partnerības starp izglītības/mācību un strādājošo aprindām, īpaši iesaistot sociālos partnerus izglītības un mācību nodrošināšanas plānošanā.

Pamatiniciatīva — "Digitālā programma Eiropai"

Šīs iniciatīvas mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgus ekonomiskus un sociālus ieguvumus, ko sniedz vienots digitālais tirgus, kas balstīts uz ātrgaitas un īpaši ātru internetu un sadarbībspējīgām lietojumprogrammām, līdz 2013.gadam nodrošinot visiem platjoslas piekļuvi un līdz 2020. gadam - piekļuvi daudz lielākam interneta ātrumam (30 Mbps un lielākam), un nodrošinot, ka 50 % vai vairāk Eiropas mājsaimniecību var abonēt interneta pieslēgumu ar ātrumu virs 100 Mbps.

Pamatiniciatīva — "Inovācijas Savienība"

Šīs iniciatīvas mērķis ir pārorientēt pētniecības un attīstības un inovācijas politiku uz problēmām, ar kurām saskaras ES sabiedrība, piemēram, klimata pārmaiņām, enerģijas un resursu efektivitāti, veselību un demogrāfiskām pārmaiņām. Jānostiprina katrs inovācijas ķēdes posms – no teorētiskās pētniecības līdz tās komerciālai izmantošanai.

Ir vajadzīga Eiropas rīcība šādās jomās.

- Nodarbinātība. Demogrāfisko pārmaiņu dēļ draud sarukt ES darbaspēks. Salīdzinājumā ar vairāk nekā 70 % ASV un Japānā Eiropā ir nodarbinātas tikai divas trešdaļas darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju. Īpaši zems ir sieviešu un vecāka gadagājuma cilvēku nodarbinātības līmenis. Krīze smagi skāra jauniešus, kuru vidū bezdarba līmenis pārsniedz 21 %. Pastāv liels risks, ka cilvēki, kas ir attālinājušies no darba dzīves vai nav tai pietiekami piesaistīti, varētu zaudēt savas pozīcijas darba tirgū.

- Prasmes. Aptuveni 80 miljoniem cilvēku ir zema kvalifikācija vai tikai pamata prasmes, savukārt mūžizglītība galvenokārt dod labumu izglītotākiem cilvēkiem. Līdz 2020.gadam 16 miljoniem darbavietu būs vajadzīga augsta kvalifikācija, bet pieprasījums pēc zemas kvalifikācijas darbiniekiem samazināsies par 12 miljoniem. Lai paildzinātu darba mūžu, būs vajadzīga arī iespēja visas dzīves laikā apgūt un attīstīt jaunas prasmes.

- Nabadzības apkarošana. Pirms krīzes nabadzība draudēja 80 miljoniem cilvēku. No tiem 19 miljoni ir bērni. No visiem strādājošajiem 8 % nepelna pietiekami, lai pārvarētu nabadzības sliekšni. Īpaši apdraudēti šajā ziņā ir bezdarbnieki.

B. LATVIJAS REPUBLIKAS DOKUMENTI, KUROS IETVERTAS PAMATNOSTĀDNES IZGLĪTĪBAS NODROŠINĀŠANAI

1) Latvijas Satversmes Sapulce. Latvijas Republikas Satversme. 1922.gads

Latvijas Republikas Satversmei 1998.gadā pievienotās astotās nodaļas 112.pants kā vienu no cilvēka pamattiesībām nosaka ikviena ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību, nosakot, ka pamatizglītība ir obligāta.

2) LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Nacionālais attīstības plāns. 2006.gads

Nacionālais attīstības plāns (NAP) ir izstrādāts saskaņā ar LR Reģionālās attīstības likumu un ir vidēja termiņa plānošanas dokuments laika posmam no 2007. līdz 2013.gadam.

Cilvēkresursu jomā Latvijas stiprā puse ir salīdzinoši augsts nodarbināto iedzīvotāju formālās izglītības līmenis. Pieaugot strādājošo ar augstāko izglītību īpatsvaram, kopumā uzlabojas darbaspēka kvalitāte un profesionalitāte. Tomēr gan uzņēmēji gan profesionālo skolu un augstskolu absolventi atzīst, ka viņus neapmierina izglītības kvalitāte. Mācību aprīkojums, izglītības un zinātnes iestāžu infrastruktūra ir jāmodernizē, jāuzlabo sadarbība ar uzņēmējiem, veicinot praktisko iemaņu apgūšanu un zinātnes un uzņēmējdarbības sadarbību. Profesionālās izglītības skolu prestižs ir zems, pieaug pamatskolu nebeigušo jauniešu skaits. Nav izveidojusies efektīva mūžizglītības sistēma cilvēku konkurētspējas paaugstināšanai un personības pilnveidei.

Nacionālā attīstības plāna izvirzītais stratēģiskais mērķis un prioritātes ir:

- Izglītots un radošs cilvēks
- Uzņēmumu tehnoloģiskā izcilība un elastība
- Zinātnes un pētniecības attīstība

Kā stratēģiskie principi ilgtspējīgai attīstībai tiek izvirzīti:

- Jaunrade ikvienā jomā.
- Tolerance – atvērtība un cieņa pret dažādām kultūrām un dzīvesveidiem, visu veidu sociālās izstumtības un diskriminācijas mazināšana.
- Sadarbība – vertikāli, gan horizontāli sadarbības mehānismi.
- Līdzdalība – visas sabiedrības aktīva līdzdalība politikas veidošanas procesā.

1. Izglītots un radošs cilvēks

Izglītības kvalitātei jāatbilst mūsdienu sabiedrības un tautsaimniecības arvien augošajām prasībām. Valsts uzdevums ir nodrošināt ikvienam cilvēkam vispārējās pamata un vidējās izglītības, kvalitatīvas augstākās un profesionālās izglītības iespējas, kā arī piekļuvi pirmsskolas izglītībai visos Latvijas reģionos.

Izvirzītā mērķa sasniegšanai ir jārisina šādi uzdevumi:

1. panākt kvalitatīvu vispārējo zināšanu un prasmju apguvi, tostarp dabas zinātņu, vides zinātņu un matemātikas mācību priekšmetos, pilnveidojot mācību saturu, metodiku un skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanas sistēmu pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpēs;

2. panākt obligātu pamata izglītības iegūšanu un pakāpeniski pāriet uz obligātu vidējo izglītību (vidējā vispārējā, vidējā profesionālā). Veikt preventīvu darbu ar nesekmīgiem skolēniem un viņu vecākiem pamatizglītības un vidējās izglītības apguves līmenī;

3. pedagogu un akadēmiskā personāla profesionālās un pētnieciskās kvalifikācijas paaugstināšana līdz kompetencei, kas nodrošina konkurētspēju ne tikai Eiropas, bet arī pasaules mērogā, tā veicinot pedagogu un izglītībā nodarbināto prestiža paaugstināšanos, nodrošinot nepārtrauktu būtisku darba samaksas paaugstināšanu;

4. profesionālās izglītības kvalitātes un pievilcības uzlabošana, pilnveidojot profesionālās izglītības programmu saturu, profesiju standartu, audzēkņu un

absolventu kvalifikācijas sistēmu, nodrošinot kvalifikācijas un mūsdienu tautsaimniecības prasībām atbilstošas praktiskās apmācības un prakses iespējas;

5. regulāri izvērtēt un atjaunot mācību saturu, iesaistot sociālos partnerus, lai nodrošinātu atbilstību mūsdienu prasībām un jaunākajiem atklājumiem, un nodrošinātu tā sasaisti ar austāka līmeņa mācību saturu;

6. izglītības iestāžu, universitāšu un augstskolu vadības, kā arī izglītības politikas veidošanas un novērtēšanas institūciju darboties spējas (kapacitātes) stiprināšana;

7. augstskolu studiju modernizācija, īpašu vērību veltot inženiertehnisko zinātņu un dabas zinātņu izglītības programmu pievilcības paaugstināšanai un profesionālo studiju programmu piedāvājuma paplašināšanai, kā arī prakses vietu nodrošināšana studentiem;

8. valsts atbalsts maģistra un doktora studijām, jo īpaši inženiertehnisko un dabas zinātņu programmās;

9. augstākās izglītības kvalitātes un pieejamības paaugstināšana, tās integrēšana vienotajā Eiropas (pasaules) izglītības telpā;

10. e-resursu pilnveide un izmantošanas paplašināšana, informācijas tehnoloģiju prasmju uzlabošana visos izglītības līmeņos;

11. nodrošināt personām ar speciālām vajadzībām izglītības pieejamību visos tās veidos un pakāpēs.

2. Darbaspēka sagatavošana atbilstoši darba tirgus pieprasījumam

Izvirzītā mērķa sasniegšanai ir jārisina šādi uzdevumi:

1. izveidot darba tirgus analīzes un vidēja un ilgtermiņa prognožu sistēmu, veikt regulāru darba tirgu ietekmējošo faktoru, tostarp Eiropas un globāla mēroga, izpēti un monitoringu, nodrošinot tautsaimniecības pieprasījuma un izglītības sektora piedāvājuma sabalansētību, pilnveidot profesionālās un augstākās izglītības institūciju finansēšanas un studentu motivēšanas sistēmas;

2. iesaistīt sociālos partnerus un attīstīt valsts un privātās partnerības iniciatīvas izglītībā kā efektīvu sadarbības instrumentu līdzsvara starp izglītības

piedāvājumu un darba tirgus pieprasījumu nodrošināšanai (piemēram, iesaistot uzņēmējus/to pārstāvjus profesiju standartu izstrādē, kā lektoros mācību procesā un kā praktiskās apmācības un prakses vadītājus). Veidot uzņēmumos apmācību prakses vietas;

3. veicināt izpratni/vēlēšanos iesaistīties uzņēmējdarbībā un panākt līdzsvarotu inženierzinātņu, dabas zinātņu, matemātikas, informācijas tehnoloģiju un veselības aprūpes un vides zinātnes izglītības tematisko grupu programmu apguvušo skaitu profesionālajā un augstākajā izglītībā;

4. pilnveidot augstākās izglītības piedāvājumu darba tirgum, izstrādājot starpdisciplināras un starpaugstskolu studiju programmas;

5. modernizēt profesionālās izglītības sistēmu, lai nodrošinātu izglītības programmu kvalitāti un atbilstību darba tirgus prasībām;

6. pilnveidot karjeras attīstības atbalsta sistēmu, nodrošinot profesionālās orientācijas un karjeras konsultācijas iedzīvotājiem izglītības iestādēs un dzīves vietās;

7. izveidot valsts atbalstītu profesionāli orientētu mūžizglītības piedāvājumu un ieviest neformālās izglītības rezultātu atzīšanas sistēmu;

8. atbalstīt strādājošo apmācību kvalifikācijas paaugstināšanai vai pārkvalifikācijai uzņēmumos un nozaru darba devēju organizācijās;

9. nodrošināt atbalstu sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu iekļaušanas darba tirgū veicināšanai.

3. Mūžizglītība cilvēka radošā potenciāla un dzīves kvalitātes izaugsmei

Izvirzītā mērķa sasniegšanai ir jārisina šādi uzdevumi:

1. stiprināt sabiedrībā izpratni par mūžizglītību kā zināšanu sabiedrības attīstības pamatnosacījumu un izveidot visos reģionos daudzpusīgu kvalitatīvas mūžizglītības piedāvājumu pieaugušajiem, kas nodrošina augstas kompetences darbam, pilsoniskai līdzdalībai sociālai iekļaušanai un personiskai pašpilnveidei;

2. attīstīt formālās un neformālās, tai skaitā pamata prasmju un profesionālās, izglītības piedāvājumu iedzīvotājiem ar zemu izglītības līmeni, sociālām grupām ar ierobežotām iespējām izglītības apgūvē, un tiem, kuri mācīšanās iespējas nenovērtē un neizmanto, dzīves vietās (tai skaitā rehabilitācijas iestādes, cietumi, armija utml.) un darba vietās, nodrošināt elastīgu un kvalitatīvu piedāvājumu "otrās iespējas" vispārējās un profesionālās izglītības ieguvei (piemēram, e-mācības, vakara (maiņu) vidusskolās un nepilna laika studijās);

3. ieviest mūžizglītības stratēģiju, izveidojot mūžizglītības sistēmu, īpašu uzmanību pievēršot kvalitatīvam un elastīgam mūžizglītības programmu piedāvājumam;

4. izmantot izglītības un kultūras potenciālu harmoniskas personības izaugsmei visa mūža garumā, ar mūsdienīgām tehnoloģijām un risinājumiem paplašinot kultūras resursu pieejamību cilvēka radošo spēju un talantu izkopšanai un zināšanu padziļināšanai;

5. veidot zināšanu sabiedrības vajadzībām atbilstošu un pieejamu kultūras informācijas sistēmu un pakalpojumus, attīstīt dažādu mūžizglītības programmu un sabiedrības grupu vajadzībām atbilstošus kreatīvus un interaktīvus e-satura produktus;

6. palielināt esošo rajonu, pilsētu un pagastu bērnu/jauniešu un pieaugušo izglītības centru kapacitāti un atbalstīt jaunu centru izveidi;

7. sniegt valsts atbalstu pieaugušo izglītības piedāvātājiem (cilvēkresursi, mācību līdzekļi, programmu pasūtījums) un pieaugušo neformālās izglītības atbalsta institūcijām.

4. Izglītības infrastruktūras modernizācija

Izvirzītā mērķa sasniegšanai ir jārisina šādi uzdevumi:

1. universitāšu, augstskolu un koledžu ēku atjaunošana/jaunbūves (studiju un zinātniskā darba telpas), pieejas nodrošināšana personām ar funkcionālajiem traucējumiem;

2. iekārtu, piederumu, aprīkojuma, tehnoloģiju iegāde, modernizēšana un uzstādīšana augstākās izglītības iestādēs, tajā skaitā tādus, kas nodrošina izglītības programmu apgūšanas iespējas arī personām ar funkcionāliem traucējumiem;

3. visu līmeņu valsts un pašvaldību izglītības iestāžu ēku renovācija, iekārtu un aprīkojuma atjaunināšana, materiāli tehniskā nodrošinājuma modernizācija, pieejas nodrošināšana personām ar funkcionāliem traucējumiem;

4. valsts un pašvaldību vidējās izglītības iestādēs nodrošināt kvalitatīvai dabas zinātņu apguvei nepieciešamo materiālo bāzi;

5. nepieciešamās modernas IKT infrastruktūras nodrošināšana visu pakāpju un veidu izglītības iestādēs;

6. skolu bibliotēku, mācību video un fonotēku fondu un elektronisko apmācības programmu atjaunināšana un papildināšana;

7. sporta infrastruktūras uzlabošana un/vai pieejas nodrošināšana izglītības iestādēs;

8. nodrošināt mācību iestāžu fizisko pieejamību bērniem un jauniešiem ar kustību traucējumiem un uzlabot speciālās izglītības infrastruktūru.

3) Latvijas Republikas Saeima. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam “Latvija 2030” 2010.gads

Lai vairotu mūsu rīcībā esošo cilvēkkapitālu un pilnvērtīgi izmantotu citus – kultūras, dabas vai ekonomiskos – resursus, nepieciešama paradigmas maiņa izglītībā.

Kvalitatīva, visa mūža garumā pieejama un uz radošumu orientēta izglītība ir 21. gadsimta nepieciešamība – tā ļauj reaģēt uz globālās konkurences un demogrāfijas izaicinājumiem un ir viens no priekšnoteikumiem ekonomikas modeļa maiņai.

Lai iedarbinātu kultūras kapitālu, nepieciešama paradigmas maiņa izglītībā – parēja no izglītības sistēmas, kas vērsta galvenokārt uz loģisko domāšanu un intelektu, uz tādu, kas stimulē iztēli, intuīciju, emocijas, radošas idejas, attīsta kritisko domāšanu un spēj ģenerēt jaunas vīzijas un vērtības.

Prakse tas nozīmē valsti radīt tādu vidi, kas veicina radošumu.

Tendences un izaicinājumi

- Demogrāfiskās izmaiņas - iedzīvotāju skaita, tajā skaitā skolēnu skaita samazināšanās (līdz 2025. gadam skolēnu skaits pamatskolās samazināsies par aptuveni 25%, vidusskolās – par 20%, bet vislielākais kritums sagaidāms augstākajā izglītībā – par 40%.) un iedzīvotāju novecošanās.

- Globalizācija ekonomikā un inovatīvās/radošās ekonomikas attīstība, darba tirgus dinamika un prasība pēc jaunām kompetencēm un iemaņām – tās radīta nepieciešamība regulāri atgriezties “skolas solā” – pārkvalificēties.

Prioritārie rīcības virzieni

- Izglītības pieejamība un pārmaiņas izglītības procesa organizācijā – uzsvars jāliek uz pirmsskolas izglītību, jo valstis, kuras mērķtiecīgi investē pirmsskolas vecuma bērnu izglītošanā un audzināšanā, ir daudz labāki skolēnu panākumi un lielāka sociālā vienlīdzība.

- Skola – sociālā tīklojuma centrs, kuru pārvaldībā iesaistās un sadarbojas vecāki, mācībspēki, izglītojamie, ka arī sabiedrība, t.sk. uzņēmēji, profesionālo un nozaru asociāciju pārstāvji.

- Kontekstuāla izglītība un skolotāja profesijas maiņa – skolotāju sagatavošana vairāk nekā viena mācību priekšmeta mācīšanai, daudzpusīgas un talantīgas personības attīstība. Jāpalielina sociālo partneru loma izglītības un tālākizglītības procesa organizācijā un akreditācijā.

- E-skola un informācijas tehnoloģiju izmantošana – nodrošināt interesantu, interaktīvu un kvalitatīvu mācību satura apguvi virtuālajā vide, rast jaunas iespējas mācību procesa dažādošanai un jaunām organizācijas formām, piemēram, daļu nodarbību vadot klātienē, bet daļu mācību vielas apgūstot virtuālajā vidē.

- Izglītošanās mūža garumā – veidot saikni starp formālo izglītības sistēmu un neformālo izglītību, un pieaugušo tālākizglītību, lai tiem cilvēkiem, kuri nav gājuši tradicionālo izglītošanās ceļu, nodrošinātu vienlīdzīgas mobilitātes iespējas ne vien izglītības sistēmas ietvaros, bet arī darba tirgū.

- Kontekstuāls izglītības saturs – vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu sistemātiska sadarbība ar augstskolām (mācību satura veidošana, skolotāju kompetences uzlabošana), ir jāievieš obligāta visu pamata mācību priekšmetu apguve visās vidusskolas, lai vidusskolu beigušajiem būtu iespēja izvēlēties un apgūt jebkuru augstskolas programmu.

Risinājumu piemēri

- Vaučeru sistēma izglītības finansēšanā
- Obligāta vidējā izglītība līdz 2020.gadam
- Lauku skolu saglabāšanas programma
- Izglītības iestāžu internacionalizācija
- Brīvprātīgo mentoru programmas
- Pieredzējuši profesionāļi par skolotājiem
- Tālākmācības integrācija formālās izglītības sistēmā
- Atvērtā universitāte
- Pieejami sociālo pakalpojumu un atbalsta tīkli
- Zeļļu jeb mācekļu programmas
- Uzņēmējdarbības programmu integrācija
- Radoša domāšana mācību procesā
- Skolu un bibliotēku digitalizācija
- Mācību e-grāmatas
- Tālākizglītības integrācija formālās izglītības sistēmā
- Pasākumi komersantu izglītošanai

4) Ekonomikas ministrija Latvijas nacionālā reformu programma. 2011.gads

(sagatavota, lai Latvijā īstenotu stratēģiju „Eiropa 2020”)

- īstermiņā: izeja no krīzes, “nolikt” ekonomiku uz ilgtspējīgas izaugsmes ceļa

- ilgtermiņā: vīzija un mērķi ES2020 (mērķi cieši saistīti ar Latvija2030 mērķiem)

Izglītības jomā nacionālajā reformu programmā ir izvirzīti šādi mērķi:

Augstāko izglītību ieguvušo īpatsvara palielināšanas mērķis

- augstākās izglītības modernizācija, paaugstinot studiju un pētniecības efektivitāti, kvalitāti un starptautisko konkurētspēju, nodrošinot iegūto kvalifikāciju un prasmju pilnīgāku atbilstību darba tirgus prasībām;

- augstākās izglītības institūciju materiāli tehniskās bāzes modernizēšana un resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana (uzlabot nodrošinājumu ar mūsdienīgām iekārtām, aprīkojumu un tehnoloģijām tādos prioritāros studiju virzienos kā dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība, kā arī racionāli izmantot publisko un piesaistīto privāto finansējumu).

Pasākuma kopējais publiskais finansējums ir 65,3 milj. latu, t.sk., ES fondu finansējums 51,3 milj. latu (2011.-2013.g.).

- augstākās izglītības vienlīdzīgas pieejamības nodrošināšana (pilnveidot stipendiju, kā arī studiju un studējošo kredītu piešķiršanas mehānismu)

- studiju un zinātniskās darbības kvalitātes uzlabošana (paaugstināt augsti kvalificētu speciālistu īpatsvaru darba tirgū prioritārajās jomās (dabaszinātņu, matemātikas, informācijas tehnoloģiju, inženierzinātņu, veselības aprūpes, vides zinātņu un radošo industriju), regulāri izvērtējot maģistru un doktora studiju efektivitāti, izstrādājot jaunas inovatīvas studiju programmas, kā arī nodrošinot stipendiju EMProg_260411_LV_NRP; Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai 30 studējošajiem. Paredzēts, ka gadā vidēji tiks sagatavoti 700 maģistri un 200 doktori, kas saņems stipendiju.)

Kopējais publiskais finansējums ir 22,9 milj. latu, t.sk., ES fondu finansējums 21,2 milj. latu (2011.-2013.g.).

Skolu nepabeigušo jauniešu īpatsvara samazināšanas mērķis

- pamata un vidējās izglītības pieejamības nodrošināšana (nodrošināt precīzu izglītojamo uzskaiti, normatīvā regulējuma ietvaros nosakot valstī vienotu kārtību, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, EMProg_260411_LV_NRP; Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai 31 pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi, nodrošināt atbalstu sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem un mācību atbalstu jauniešiem ar mācīšanās problēmām.)

Kopējais publiskais finansējums ir 7,4 milj. latu, t.sk., ES fondu finansējums ir 7 milj. latu (2011.-2013.g.).

- modernu mācību metožu ieviešana (mācību procesa modernizācijas un pieejamības veicināšana, t.sk. profesionālās izglītības iestādēs un vakarskolās, attīstīt tālmācības iespējas pieaugušajiem, īstenojot individualizētu pieeju, ieviešot kompensējošus mehānismus (otrās izglītības iespēja), modernizējot izglītības iestādes un uzlabojot mācību metodisko nodrošinājumu un mācību vidi.)

Kopējais publiskais finansējums ir 1,9 milj. latu, t.sk., ES fondu finansējums 1,6 milj. latu (2011.-2013.g.).

2011.gada 7.jūnijā Eiropas Komisija nāca klajā ar ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu un Stabilitātes vai Konverģences programmu novērtējumu, kurā ir piedāvātas arī rekomendācijas ES dalībvalstīm, tostarp Latvijai.

Eiropas Komisijas novērtējumi un rekomendācijas atšķiras starp ES dalībvalstīm, jo ekonomiskā situācija ES dalībvalstīs ir atšķirīga. Tā, piemēram, ES dalībvalstīm, kuras saņem starptautisko aizdevumu no Eiropas Komisijas un SVF, ir rekomendēts turpināt īstenot šajās aizdevumu programmās paredzētos pasākumus. ES dalībvalstīm ar augstajiem budžeta deficītiem ir rekomendēts veikt fiskālo konsolidāciju un saskaņot algu dinamiku ar produktivitāti. Savukārt ES dalībvalstīm bez izteiktām budžeta deficīta problēmām un tām, kurām ir pat budžeta pārpalikumi, ir rekomendēts īstenot dažādus pasākumus ar mērķi veicināt izaugsmi vidējā un ilgtermiņā.

Attiecībā uz Eiropas Komisijas novērtējumu par Latvijas nacionālo reformu programmu un Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014. gadam, Eiropas Komisija atzīst, ka Latvijas vidējā termiņa makroekonomiskais scenārijs ir ticams. Eiropas Komisija uzsver, ka plānotie fiskālās konsolidācijas pasākumi 2011.-2012.gadā ir atbilstoši nepieciešamajai budžeta deficīta korekcijai. Budžeta deficīta mazināšana vidējā termiņā, kā to paredz programma, palīdzēs nodrošināt valsts finanšu ilgtspēju.

C. STARPTAUTISKO UN LATVIJAS IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS PAMATPRINCIPU ATTĪSTĪBA

1) UNESCO. Globālā kustība “Izglītība visiem” 1990.gads

Globālā kustība “Izglītība visiem” tika uzsākta 1990.gadā Džomtjenā, Taizemē, Pasaules izglītības konferencē. Programmas pamatdokuments ir Vispasaules Deklarācija par izglītību visiem (1990), kas balstīta uz Vispasaules Cilvēktiesību deklarāciju (1948). UNESCO kā ANO aģentūra izglītības jautājumos ir šīs kustības galvenā koordinatore pasaulē.

Kustības mērķis ir nodrošināt izglītības pamatvajadzības ikvienam.

Izglītības pamatvajadzības sevī ietver:

- būtiskākos mācīšanās instrumentus (rakstītprasmi, runas prasmi, rēķināšanu, problēmu risināšanu),
- mācīšanās saturu (zināšanas, iemaņas, vērtības un viedokļus), kas nepieciešami, lai ikviens pasaules iedzīvotājs spētu izdzīvot, attīstīt savas dotības, godprātīgi strādāt, piedalīties sabiedrības attīstībā, uzlabot savas dzīves kvalitāti, pieņemt pārdomātus lēmumus un visas savas dzīves ilgumā turpināt mācīties.

Kustības izvērtējums notika **2000.gadā Pasaules izglītības forumā Dakarā**, kad 164 valstu valdības apņēmas līdz 2015. gadam izvērst un uzlabot vispārējo apmācāmo aprūpi un izglītību visa mūža garumā, tai skaitā cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Pamatojoties uz esošās situācijas izvērtējumu, **Dakarā tika pieņemts rīcības plāns „Izglītība visiem” laika posmam no 2000. līdz 2015.gadam.** Rīcības plāns “Izglītība visiem” aizstāv ideju par kvalitatīvas mācīšanās iespējām visiem sabiedrības locekļiem visā pasaulē neatkarīgi no vecuma, dzimuma vai rases. Tas iestājas, par nepieciešamību visur pasaulē nodrošināt kvalitatīvu pamatizglītību bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem.

Dakaras rīcības plānā izvirzīti seši globālās kustības „Izglītība visiem” mērķi:

- Paplašināt un uzlabot agrīnā vecuma bērnu vispusīgu aprūpi un izglītību;

- Nodrošināt, lai līdz 2015.gadam visiem bērniem būtu pieejama labas kvalitātes bezmaksas obligātā pamatizglītība un lai viņi to iegūtu;
- Nodrošināt jauniešu un pieaugušo izglītības vajadzību apmierināšanu, pamatojoties uz taisnīgu izglītības un dzīves iemaņu apguves programmu pieejamību;
- Līdz 2015.gadam par 50 procentiem uzlabot pieaugušo lasīt un rakstītprasmes līmeni, kā arī panākt taisnīgu pamatizglītības un tālākizglītības pieejamību visiem pieaugušajiem;
- Līdz 2005.gadam novērst dzimumu nevienlīdzību pamatizglītības un vidējās izglītības iegūšanā;
- Uzlabot visus izglītības kvalitātes aspektus un nodrošināt labas sekmes visiem zināšanu apgūvējiem, lai viņi sasniegtu atzītus un mērāmus izglītības rezultātus, īpaši lasīt un rakstīt prasmē, matemātikā un dzīves pamatprasmēs.

Pasaulē globālais rīcības plāns "Izglītība visiem" koncentrē savu darbību uz dzimumu, sociālās un etniskās vienlīdzības ievēšanu izglītības iegūšanas procesos. UNESCO mērķis ir nodrošināt iespējas ikvienam uzlabot visus izglītības aspektus, it īpaši caur lasīt, rakstīt un rēķināt prasmju un citu ikdienai nepieciešamo zināšanu izkopšanu.

2) Eiropas savienības padome Darba programma "Izglītība un apmācība 2010". 2002.gads

Darba programmu "Izglītība un apmācība 2010" ir daļa no Lisabonas stratēģijas. Ar to tika izveidota stabila sistēma Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā, balstoties uz kopējiem mērķiem un galvenokārt tiecoties palīdzēt uzlabot valstu izglītības un apmācības sistēmas, izstrādājot papildinošus ES līmeņa instrumentus, izmantojot savstarpēju mācīšanos un ar atvērtās koordinācijas metodes palīdzību apmainoties ar paraugpraksi.

Tomēr, joprojām ir jārisina jautājumi, kas saistīti ar cilvēkresursu attīstību un sociālo jomu.

Ļoti būtisks aspekts Eiropas stratēģijā ir efektīvs izglītības un apmācības sistēmu ieguldījums cilvēkkapitālā, lai sasniegtu augstu ilgtspējīgas, uz zināšanām balstītas izaugsmes līmeni un lai veidotu darbavietas, kas ir Lisabonas stratēģijas pamatā, tajā pašā laikā veicinot personīgo izaugsmi, sociālo kohēziju un pilsonisko aktivitāti.

Kā svarīgākie darbības virzieni tiek izvirzīti:

- izglītības un apmācības sistēmu kvalitāte un efektivitāte, kā arī to pieejamība iedzīvotājiem ir jāuzskata par galveno Eiropas līmeņa politikas mērķi;
- izglītības un apmācības sistēmām ir jānodrošina vienlīdzīgas iespējas sievietēm un vīriešiem;
- dalībvalstīm, savstarpēji sadarbojoties un apmainoties ar pieredzi, ir jāveicina reformas valstu izglītības un apmācības sistēmās;
- atbilstīgi ir jāīsteno saskaņotas un visaptverošas stratēģijas mūžizglītības jomā un jāizmanto Parlamenta un Padomes pieņemtie instrumenti, lai sasniegtu Lisabonas stratēģijas mērķus un stiprinātu zinību triādi;

Darba programmā tiek uzsvērti vajadzību integrēt migrantus un mazākumtautības, sporta nozīme izglītībā un apmācībā, vajadzība radīt elastīgākas sistēmas, kas veicinātu studiju un mācību atsākšanu pēc bērna piedzimšanas, kā arī ļautu apvienot mācības ar profesionālo un ģimenes dzīvi;

Darba programmā tiek izvirzītas prasības profesionālā izglītībā un apmācībā:

- jāveicina gan profesionālās izglītības un apmācības kvalitāte, gan pievilcīgums;
- profesionālajai izglītībai un apmācībai jābūt labāk saistītai un integrētai gan Eiropas, gan dalībvalstu ekonomikā, lai izglītības procesam jābūt labāk saskaņotam ar darba tirgus vajadzībām;

- ievērojami jāveicina skolēnu un skolotāju mobilitāte (ne tikai ģeogrāfiskā nozīmē, bet arī mobilitāte starp profesionālo izglītību un apmācību un augstāko izglītību).

3) Eiropas savienības padome. Programma "Izglītība un apmācība 2020". 2009.gads

Eiropas savienības padome 2002. gada martā Barselonā, apstiprināja darba programmu "Izglītība un apmācība 2010", ar kuru kā daļu no Lisabonas stratēģijas pirmo reizi izveidoja stabilu sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā, balstoties uz kopējiem mērķiem un galvenokārt tiecoties palīdzēt uzlabot valstu izglītības un apmācības sistēmas, izstrādājot papildinošus ES līmeņa instrumentus, izmantojot savstarpēju mācīšanos un ar atvērtās koordinācijas metodes palīdzību apmainoties ar paraugpraksi.

Īstenojot šo programmu, ir gūti panākumi Eiropas Savienības (turpmāk – ES) valstu reformām mūžizglītības jomā un augstākās izglītības modernizēšanā, kā arī izstrādāti kopēji Eiropas instrumenti, ar kuriem pilnveido kvalitāti, veicina pārskatāmību un mobilitāti.

Tomēr, lai Eiropa attīstītu dinamiskāko ekonomiku, kas balstīta uz zināšanām, joprojām ir jārisina būtiskie jautājumi, kas saistīti ar cilvēkresursu attīstību un sociālo jomu. Ļoti būtisks aspekts Eiropas stratēģijā ir efektīvs izglītības un apmācības sistēmu ieguldījums cilvēkkapitālā, lai sasniegtu augstu ilgtspējīgas, uz zināšanām balstītas izaugsmes līmeni un lai veidotu darbavietas, kas ir Lisabonas stratēģijas pamatā, tajā pašā laikā veicinot personīgo izaugsmi, sociālo kohēziju un pilsonisko aktivitāti.

Es savienībā tiek respektēta dalībvalstu izglītības sistēmu daudzveidība, taču veidojiet valstu izglītības politiku uz ievērojot darba programmu "Izglītība un apmācība 2010", varētu vēl vairāk pastiprināt šādas sadarbības lietderību un arī turpmāk līdz pat 2020. gadam sniegt labumu un atbalstu dalībvalstu izglītības un apmācības sistēmām.

Laikposmā līdz 2020. gadam Eiropas sadarbības galvenajam mērķim būtu jābūt atbalstīt izglītības un apmācības sistēmu turpmāku uzlabošanu dalībvalstīs, lai nodrošinātu:

1. visu iedzīvotāju personīgo, sociālo un profesionālo izaugsmi;
2. ilgtspējīgu ekonomisko labklājību un nodarbinātības iespējas, vienlaikus popularizējot demokrātijas vērtības, sociālo kohēziju, pilsonisko aktivitāti un kultūru dialogu.

Ņemot vērā pasaules saimniecisko globalizāciju, šādi mērķi būtu jāskata pasaules mēroga perspektīvā. ES dalībvalstis atzīst, ka ir svarīgi būt atvērtiem pasaulei kopumā, – tas ir priekšnoteikums pasaules mēroga attīstībai un labklājībai, kas, nodrošinot izcilas un saistošas izglītības, apmācības un pētniecības iespējas, palīdzēs ES sasniegt mērķi kļūt par pasaules mēroga vadošo uz zināšanām balstīto ekonomiku.

Eiropas sadarbība izglītības un apmācības jomā līdz 2020. gadam būtu jāizveido saistībā ar stratēģisko sistēmu, kas aptvertu izglītības un apmācības sistēmas kopumā mūžizglītības perspektīvā. **Mūžizglītība** būtu jāuzskata par pamatprincipu, uz kura balstās visa sistēma, kurā paredzēts ietvert visa veida mācīšanos, – gan formālu, gan neformālu gan arī neoficiālu mācīšanos visos līmeņos: no agrīnas pirmsskolas izglītības un skolām līdz augstākajai izglītībai, profesionālajai izglītībai un apmācībai līdz pat pieaugušo apmācībai.

It īpaši šajā sistēmā būtu jāietver šādi četri stratēģiskie mērķi:

1. mūžizglītību un mobilitāti padarīt par realitāti

- Izveidot izglītības un apmācības sistēmas, kas labāk reaģētu uz pārmaiņām un būtu atvērtākas plašākai pasaulei.
- Jānodrošina valsts kvalifikācijas sistēmu izstrādi, balstoties uz attiecīgiem mācību rezultātiem un to saikni ar Eiropas kvalifikāciju sistēmu.
- Jāizstrādā elastīgāki izglītības iegūšanas veidi, tostarp labākas pārejas starp dažādām izglītības un apmācības nozarēm, lielāka neformālās un neoficiālās mācīšanās pieņemšana un lielāka pārskatāmība un mācību rezultātu atzīšana.

- Jāveic papildu aktivitātes pieaugušo izglītības popularizēšanai.
- Uzlabotu vadības sistēmu kvalitāti un padarītu mācīšanos pievilcīgāku kopumā – tostarp izstrādājot jaunas mācīšanās formas un izmantotu jaunas pasniegšanas un mācīšanās tehnoloģijas,
  - Jāpaplašina mācību procesa dalībnieku, skolotāju un skolotāju instruktoru mobilitāte kā būtisks mūžizglītības aspekts un nozīmīgs veids, kā uzlabot cilvēku nodarbinātības iespējas un pielāgošanās spējas.

2. uzlabot izglītības un apmācības kvalitāti un efektivitāti

- Izveidot kvalitatīvas izglītības un apmācības sistēmas, kas ir efektīvas un nodrošina vienādas iespējas visiem. Galvenais uzdevums ir nodrošināt, lai ikviens apgūtu pamatiemaņas, reizē visos izglītības un apmācības līmeņos attīstot Eiropas izcilību un pievilcību, kas tai dos iespēju saglabāt spēcīgu pozīciju pasaules mērogā.
  - Palielināt pamatprasmju, piemēram, lasīšanas un rakstīšanas prasmes, rēķināšanas prasmes līmeni, uzlabotu matemātikas, zinātnes un tehnoloģijas pievilcību un stiprinātu valodu zināšanas.
  - Nodrošināt, lai iedzīvotāji varētu sazināties divās valodās papildus dzimtajai valodai, veicināt valodu apmācību, attiecīgā gadījumā, profesionālajā izglītībā un apmācībā un pieaugušo izglītībā un dot iespējas migrantiem iemācīties uzņēmajās valsts valodu.
  - Jānodrošina augsta līmeņa pasniegšana, lai skolotājiem sniegtu atbilstīgu sākotnējo izglītību, lai skolotājiem nodrošinātu nepārtrauktu profesionālo attīstību un lai pedagoga profesiju darītu par pievilcīgu karjeras izvēli.
  - Uzlabot arī izglītības un apmācības iestāžu pārvaldību un vadību un izstrādāt efektīvas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas.
  - Skolotāju profesionālajā attīstībā galveno uzmanību pievērst jaunu skolotāju sākotnējās izglītības kvalitātei un agrīnam karjeras atbalstam un vairojot profesionālās izaugsmes iespēju kvalitāti skolotājiem un citiem izglītības .

3. veicināt taisnīgumu, sociālo kohēziju un pilsonisko aktivitāti (prasības izglītības sistēmām)

- Jārada iespēja visiem iedzīvotājiem, neatkarīgi no viņu personīgajiem, sociālajiem un ekonomiskajiem apstākļiem, dzīves laikā iegūt, atjaunināt un pilnveidot ar darbu saistītas prasmes un pamatiemaņas, kas vajadzīgas viņu nodarbinātības iespējām, un veicināt turpmāku mācīšanos, pilsonisko aktivitāti un kultūru dialogu.

- Nelabvēlīga situācija izglītībā būtu jārisina, sniedzot augstas kvalitātes pirmsskolas izglītību un mērķtiecīgu atbalstu un sekmējot iekļaujošu izglītību.

- Nodrošināt, lai visi mācību procesa dalībnieki, tostarp dalībnieki no nelabvēlīgas vides, dalībnieki ar īpašām vajadzībām un migranti, pabeigtu izglītību, tostarp vajadzības gadījumā iegūstot "otras iespējas izglītību" un piedāvājot personalizētāku mācīšanos.

- Jāveicina starpkultūru kompetences, demokrātiskās vērtības un pamattiesību un vides respektēšana, kā arī cīņa pret visa veida diskrimināciju, iemācot visiem jauniešiem spēju pozitīvi sadarboties ar saviem vienaudžiem, kam ir dažāda izcelsme.

4. visos izglītības un apmācības līmeņos sekmēt novatorismu un jaunradi, tostarp uzņēmējdarbības garu.

- Sekmēt to, lai visi iedzīvotāji apgūtu vispārējas pamatiemaņas, piemēram, prasmes digitālajā jomā, prasmi mācīties, iniciatīvas un uzņēmējdarbības garu un kultūras izpratni.

- Nodrošināt pilnībā funkcionējošu zināšanu trīsstūri: izglītība-pētniecība-novatorisms. Partnerība starp uzņēmējdarbības vidi un dažāda līmeņa un nozaru izglītības, apmācības un pētniecības iestādēm var palīdzēt koncentrēties uz prasmēm un iemaņām, kas ir vajadzīgas darba tirgū, un atbalstīt novatorismu un uzņēmējdarbības garu visās mācību formās. Būtu jāveido plašākas izglītības kopienas, kurās iesaistītu pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus un citas ieinteresētās

personas, lai tādējādi izveidotu gaisotni, kas veicinātu jaunradi un ļautu labāk saskaņot profesionālās un sociālās vajadzības un katra personīgo labklājību.

Programmā tiek izvirzīti šādi kritēriji, kas balstīti uz salīdzināmiem rezultātiem:

Lai palielinātu pieaugušo, jo īpaši mazkvalificētu personu, dalību mūžizglītībā – līdz 2020. gadam mūžizglītībā būtu jāpiedalās vismaz 15 % pieaugušo.

Lai nodrošinātu, ka visas personas, kas mācās, iegūst piemērotu pamatprasmju līmeni, jo īpaši lasīšanā, matemātikā – līdz 2020. gadam 15 gadus vecu personu, kam ir slikti panākumi lasīšanā, matemātikā, īpatsvars ir mazāks par 15 %.

Nemot vērā to, ka pieaug pieprasījums pēc augstākās izglītības, un vienlaikus atzīstot, ka arodizglītība un apmācība ir vienādi nozīmīga – līdz 2020. gadam tādu 30–34 gadus vecu personu īpatsvaram, kam ir augstākā izglītība, būtu jābūt vismaz 40 %;

Lai sekmētu to, ka pēc iespējas lielāks izglītības un apmācības procesā esošu personu skaits pabeidz izglītību un apmācību – līdz 2020. gadam tādu personu skaitam, kas priekšlaicīgi pamet izglītību un apmācību, vajadzētu būt mazākam par 10 %;

Lai palielinātu dalību agrīnā pirmsskolas izglītībā, kas ir pamats turpmākiem panākumiem izglītības jomā, jo īpaši attiecībā uz personām, kas nāk no nelabvēlīgas vides – līdz 2020. gadam vismaz 95 % bērnu vecumā no 4 gadiem līdz obligātajam sākumskolas vecumam vajadzētu piedalīties agrīnajā pirmsskolas izglītībā.

4) Eiropas padome. Rezolūcija par atjauninātu Eiropas darba kārtību pieaugušo izglītībā 2011.gads

Rezolūcija ir izstrādāta, lai precizētu un konkretizētu programmā „Izglītība un apmācība 2020” izvirzītos mūžizglītības mērķus.

Dalībvalstis tiek aicinātas:

- uzlabot izglītības un apmācības kvalitāti un efektivitāti (akreditācijas pilnveidošana, standartu izstrāde un pedagogu kvalifikācijas pilnveidošana, pieaugušo izglītošanas finansējuma sistēmas pilnveide);

- pieaugušo izglītībā veicināt taisnīgumu, sociālo kohēziju un aktīvu pilsoniskumu (izveidot pilnvērtīgu otrās iespējas sistēmu, attīstīt pieaugušo lasīt un rēķināt prasmes, sociālās prasmes; paplašināt iespējas iegūt izglītību cilvēkiem ar invaliditāti, sociāli nelabvēlīgajām grupām, romiem);

- veicināt radošumu un inovācijas pieaugušajiem (veicināt pamata prasmju apguvi, piemēram, prasmi mācīties, izpratni par iniciatīvu un uzņēmējdarbību, un kultūras izpratni, vairāk iesaistīt pieaugušo izglītībā kultūras un sporta organizācijas).

5) Eiropas profesionālas izglītības un apmācības ministru, Eiropas sociālo partneru un Eiropas Komisijas Brigas komunikē par ciešāku Eiropas sadarbību profesionālās izglītības un apmācības jomā laikposmam no 2011. gada līdz 2020.gadam. 2010.gads

Brigas komunikē paredz tālāko rīcību profesionālās izglītības jomā, nosakot modernas un atraktīvas profesionālās izglītības sistēmas attīstīšanu. Profesionālo izglītību jāakceptē gan audzēkņiem, gan politikas veidotājiem, tādējādi paverot ceļu izcilām izglītības un nodarbinātības iespējām.

Darba tirgus novērtējums

- Pašlaik Eiropā aptuveni 76 miljoni 25–64 gadus vecu iedzīvotāju ir vai nu ar zemu kvalifikāciju, vai arī tiem vispār nav kvalifikācijas.

- Pārāk daudz 18–24 gadus vecu jauniešu turpina pamest izglītību un apmācību, neiegūstot kvalifikāciju.

- Tehnoloģisko pārmaiņu dēļ palielināsies pieprasījums pēc darbiniekiem ar augstu un vidēju kvalifikāciju, bet pazemināsies — pēc mazkvalificētiem darbiniekiem.

- Notiek iedzīvotāju novecošanās un jauniešu skaita sarukšana.

Līdz 2020. gadam Eiropas profesionālās izglītības un apmācības (turpmāk – PIA) sistēmām būtu jāklūst pievilcīgākām, atbilstīgākām, vairāk orientētām uz karjeru, novatoriskākām, pieejamākām un elastīgākām nekā 2010. gadā, un tām būtu jāveicina izcilība un vienlīdzība mūžizglītībā, nodrošinot:

- pievilcīgu un iekļaujošu PIA ar kvalificētiem skolotājiem un pasniedzējiem, novatoriskām mācību metodēm, kvalitatīvu infrastruktūru un aprīkojumu, augstu atbilstību darba tirgus prasībām un ar turpmākas izglītības un apmācības iespējām;

- augstas kvalitātes sākotnējo PIA, ko audzēkņi, vecāki un plašāka sabiedrība var uzskatīt par pievilcīgu iespēju līdzās vispārējai izglītībai;

- viegli pieejamu un uz karjeru orientētu tālāku PIA darba ņēmējiem, darba devējiem, neatkarīgiem uzņēmējiem un bezdarbniekiem, kas veicina gan prasmju pilnveidi, gan karjeras maiņu;

- elastīgas PIA sistēmas, kuru pamatā ir uz mācību rezultātu balstīta pieeja, kas veicina elastīgus izglītošanās veidus, kas atļauj mijiedarbību starp dažādajām izglītības un apmācības sistēmām (skolas izglītība, PIA, augstākā izglītība, pieaugušo izglītība) un kas gādā par neformālās izglītības atzīšanu, ietverot darba praksē iegūtās prasmes;

- Eiropas izglītības un apmācības telpu ar pārredzamām kvalifikāciju sistēmām, kas ļauj pārnest un uzkrāt mācību rezultātus, kā arī atzīt kvalifikācijas un prasmes un kas uzlabo starpvalstu mobilitāti;

- ievērojami uzlabotas starpvalstu mobilitātes iespējas PIA studentiem un PIA speciālistiem;

- viegli pieejamu un kvalitatīvu informāciju mūža garumā, profesionālās orientācijas un konsultāciju pakalpojumus, kas veido saskaņotu tīklu un ļauj Eiropas pilsoņiem pieņemt pārdomātus lēmumus un plānot mācību iespējas un profesionālo karjeru, laužot tradicionālos pieņēmumus par vīriešu vai sieviešu profesijām.

ĪSTERMIŅA UZDEVUMI 2011.–2014. GADAM

- organizēt pasākumus, kas vērsti uz PIA pievilcīguma un izcilības veicināšanu, starp tiem varētu būt kampaņas un prasmju konkursi;
- sniegt atbalstu pasākumiem, kas dod iespēju jaunāko klašu skolēniem, kuri apgūst obligāto izglītību, iepazīties ar profesijām un karjeras iespējām;
- veikt atbilstīgus pasākumus, lai īstenotu EQAVET ieteikumu un gūtu panākumus, īstenojot profesionālajai izglītībai un apmācībai paredzētās valsts kvalitātes nodrošināšanas sistēmas;
- piemērotos gadījumos nodrošināt pamatprasmju un karjeras vadības prasmju pienācīgu integrēšanu PIA programmās, kā arī to apguvi, izmantojot attālinātas apmācības iespējas;
- valdībām, sociālajiem partneriem un PIA sniedzējiem būtu jāveic pasākumi, kas vajadzīgi, lai iespējami lielākā mērā izmantotu uz darbu balstītas mācības, tostarp mācekļa praksi, lai līdz 2012. gadam palīdzētu palielināt mācekļu skaitu Eiropā; radītu iespējas veicināt sadarbību starp PIA iestādēm un uzņēmumiem (peļņas un bezpeļņas), piemēram, organizējot skolotāju stažēšanos uzņēmumos; sniegtu atsauksmes PIA iestādēm par PIA iestāžu absolventu nodarbinātības iespējām;
- pielikt pūles, lai izveidotu pārraudzības sistēmas pārejai no mācībām uz darbu;
- veicināt, lai 2020. gadam mūžizglītībā piedalīsies 15 % pieaugušo,
- visaptverošu valsts kvalifikāciju sistēmu (VKS) izstrāde, kuru pamatā ir uz mācību rezultātu balstīta pieeja; izmantot VKS kā katalizatoru, lai radītu lielāku mijiedarbību starp PIA un augstāko izglītību;
- nodrošināt integrētus (izglītības, apmācības, nodarbinātības) profesionālās orientācijas pakalpojumus, kas ir cieši saistīti ar darba tirgus vajadzībām;

- veikt atbilstīgus pasākumus, lai uzlabotu mobilitāti PIA jomā, ieskaitot valodu apguvi un starpkultūru prasmes;
- veicināt to, ka visi PIA sniedzēji efektīvi, novatoriski un kvalitatīvi izmanto tehnoloģijas, ko atbalsta vajadzīgais aprīkojums, infrastruktūra un tīkli, panākot nepārtrauktus uzlabojumus, kas atspoguļo tehnoloģiju un pedagoģiskās izpratnes attīstību;
- pasākumus, lai veicinātu uzņēmējdarbību, piemēram, veicinot attiecīgu pamatprasmju apguvi, dodot iespēju gūt praktisku pieredzi uzņēmumos un iesaistot uzņēmumu speciālistus.
- izskatīt konkrētus pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot mazkvalificētu un citu “riskam pakļautu” grupu dalību izglītībā un apmācībā, tostarp izstrādājot elastīgus izglītošanās veidus T-PIA jomā un izmantojot attiecīgus profesionālās orientācijas pakalpojumus un atbalsta dienestus;
- izmantot IKT, lai iespējami lielākā mērā uzlabotu piekļuvi apmācībai un veicinātu aktīvu mācīšanos, kā arī izstrādātu jaunas metodes gan PIA, kas notiek darba vidē, gan PIA, kas noris mācību iestādē, lai veicinātu “riskam pakļautu” grupu dalību;
- izveidot strukturētus sadarbības mehānismus starp PIA nozari un nodarbinātības dienestiem visos līmeņos (politiku un īstenošanu), tostarp sociālajiem partneriem;

5. EIROPAS KVALITĀTES NODROŠINĀŠANAS INSTRUMENTS PROFESIONĀLAJĀ IZGLĪTĪBĀ

Sagatavoti profesionālās izglītības kvalitātes novērtēšanas indikatori (10) un to piemērošanas apraksti.

Pasākums tiek īstenots saskaņā ar Eiropas parlamenta un Padomes 2009.gada 18.jūnija Rekomendāciju (2009/C 155/01)

Vienotie profesionālās izglītības kvalitātes indikatori ES

1.Kvalitātes nodrošināšanas sistēmas nozīmīgums PI sniedzējam

- PI sniedzēji, kas saskaņā ar tiesību aktiem/savu iniciatīvu lieto iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu

- Akreditētie PI sniedzēji.

2. Ieguldījums pedagogu mācībās

- Pedagogi, kas piedalās padziļinātā apmācībā
- Ieguldīto līdzekļu apjoms.

3. Dalība PI programmās

- Dalībnieku skaits PI programmās saistībā ar programmas veidu un individuālajiem kritērijiem.

4. PI programmu pabeigšanas līmenis

- Personu skaits, kuras sekmīgi absolvējušas/nav absolvējušas PI programmas saistībā ar programmas veidu un individuālajiem kritērijiem.

5. PI absolventu nodarbinātība

- PI absolventu nodarbinātība kādā noteiktā brīdī pēc programmas absolvēšanas saistībā ar programmas veidu un individuālajiem kritērijiem

- PI programmās apmācīto nodarbināto skaits kādā noteiktā brīdī pēc programmas absolvēšanas saistībā ar programmas veidu un individuālajiem kritērijiem.

6. Apgūto prasmju izmantošana darba vietā

- Informācija par personu iegūto darbu pēc PI programmu absolvēšanas saistībā ar programmas veidu un individuālajiem kritērijiem

- Personu un darba devēju apmierinātības līmenis ar apgūtajām prasmēm/kompetenci.

7. Bezdarba līmenis saistībā ar individuālajiem kritērijiem

8. Riska grupu īpatsvars

- PI izglītojamo īpatsvars, kas atzīti par piederīgiem nelabvēlīgām grupām (noteiktā reģionā vai mikrorajonā) saistībā ar vecumu un dzimumu

- Nelabvēlīgo grupu pārstāvju sekmju līmenis saistībā ar vecumu un dzimumu.

9. PI programmu pieprasījuma darba tirgū apzināšanas mehānismi

- Informācija par mehānismiem, kas izveidoti, lai identificētu mainīgās prasības dažādos līmeņos

- Pierādījumi par to efektivitāti
- 10. Shēmas, ko izmanto labākas PI pieejamības veicināšanai
- Informācija par esošajām shēmām dažādos līmeņos
- Pierādījumi par to efektivitāti.

Uzdevumi

1. Izvērtējiet galvenās ar izglītības attīstību saistīto tendenču attīstību un secību!

2. Izvērtējiet sociālo, tautsaimniecisko un politisko apstākļu ietekmi uz izglītības attīstību!

3. Sniedziet konkrētus piemērus, kā varētu ieviest Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam “Latvija 2030” minētos risinājumus!

4. Izvērtējiet galveno stratēģisko izglītības mērķu sasniegšanas instrumentus un to iespējas mērķu sasniegšanai! Miniet iespējamus risinājumus to uzlabošanai!

5. Izvērtējiet, kuri profesionālās izglītības vērtēšanas kritēriji ir piemērojami gan profesionālās izglītības sistēmas vērtēšanai valsts līmenī, gan profesionālās izglītības iestādē

Jautājumi diskusijai

1. Galvenās izglītības jomā izvirzīto uzdevumu izpildes problēmas un iespējas to īstenošanai.

Izmantotā literatūra

2. Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija.

<http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm>

3. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas pirmais protokols,

<http://www.coecidriga.lv/tulkojumi/5.htm>

4. Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām.

<http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/espakc.htm>

5. 1989.gada 20.novembra ANO „Konvencija par bērna tiesībām”, (n.p.),

<http://www.vbtai.gov.lv>

6. 2000.gada Nicas Eiropas Pamattiesību harta, (n.p.),

<http://www.eiropainfo.lv/pages/EISC/>

7. Eisaka D.Tiesības uz izglītību: regulējums un valsts pienākumi. RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Sērija 8. RTU: Rīga, 2004., 16 lpp.

8. Darba programma „Izglītība 2010” [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:045E:0033:0039:LV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:045E:0033:0039:LV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:045E:0033:0039:LV:PDF)

9. Programma „Izglītība 2020”

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0016_lv.htm

10. Eiropas mobilitātes harta

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11085_en.htm

11. Konvencija pret diskrimināciju izglītībā

<http://www.likumi.lv/doc.php?id=205041>

12. Eiropas Pamattiesību harta [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LV.01001701.htm)

[lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LV.01001701.htm](http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LV.01001701.htm)

13. „Eiropa 2020” Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei.

http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LV_ACT_part1_v1.pdf

14. Latvijas Republikas Satversme <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980>

15. Nacionālais attīstības plāns

http://www.nap.lv/upload/nap/national_development_plan_2007-2013_lat.pdf

16. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam "Latvija 2030"

http://www.nap.lv/upload/lis_1redakcija_pilnv_final.pdf

17. Latvijas nacionālā reformu programma

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_latvia_lv.pdf

18. Globālā kustība "Izglītība visiem"

<http://www.unesco.lv/lv/izglitiba/izglitiba-visiem/izglitiba-visiem-1/>

19. "Izglītība un apmācība 2010" <http://eur->

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:045E:0033:0039:LV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:045E:0033:0039:LV:PDF)

20. "Izglītība un apmācība 2020"

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0016_lv.htm

21. Rezolūcija par atjauninātu Eiropas darba kārtību pieaugušo izglītībā

<http://eur->

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:372:0001:0006:EN:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:372:0001:0006:EN:PDF)

22. Briges komunikē par ciešāku Eiropas sadarbību profesionālās izglītības un apmācības jomā laikposmam no 2011. gada līdz 2020.gadam

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_lv.pdf